

Annaleena Kalliomäki

**AMMATILLINEN IDENTITEETTI
KORKEAKOULUOPISEKELIJOILLA**

Tarkastelussa sosiaali-, hoito- ja terveysalat

**Kasvatustieteen
pro gradu -tutkielma
Kevätlukukausi 2011
Opettajankoulutuslaitos
Jyväskylän yliopisto**

TIIVISTELMÄ

Kalliomäki, Annaleena

Ammatillinen identiteetti korkeakouluopiskelijoilla. Tarkastelussa sosiaali-, hoito- ja terveysalat.

Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Kasvatustieteen pro gradu 2010, 69 s.

Tutkimuksessa selvitettiin kyselylomakeaineistolla suomalaisten ammattikorkeakoulu- ja yliopisto-opiskelijoiden ammatillista identiteettiä sosiaali-, hoito- ja terveysalalla. Tavoitteena oli selvittää ammatillisen identiteetin rakenteen piirteitä. Samalla tutkittiin aikaisempien kokemusten ja tulevaisuuden suunnitelmien vaikutusta ammatillisen identiteetin projektissa tutkimusajankohtana. Tutkimus on osa Euroopan sosiaalirahaston rahoittamaa *Ohjauksen ja työelämätaitojen kehittäminen korkea-asteella* -hanketta.

Korkeakoulutus on nykyisin kouluttautumista omalle uralle ja osaamiseen tietyn ammatin sijaan. Suomessa korkeakoulutusta järjestetään kahdella eri sektorilla, ammattikorkeakoulussa ja yliopistossa, joilla on omat koulutustavoitteensa.

Tutkimusaineisto kerättiin internetkyselylomakkeella alkuvuodesta 2010. Ammatillista identiteettiä selvitettiin väittämäpatteristolla. Tutkimuksen perusjoukkona olivat Jyväskylän, Tampereen ja Oulun korkeakoulujen arviolta 1546 opiskelijaa sosiaali-, hoito- ja terveysaloilta. Lopullisessa aineistossa vastaajia oli 475 (31 %), joista ammattikorkeakouluopiskelijoita 138 (39 %) ja yliopisto-opiskelijoita 337 (28 %). Aloista muodostettiin viisi ryhmää: Sosiaaliala/AMK, Hoitoala/AMK, Sosiaaliala/YO, Hoitoala/YO, Terveysala/YO.

Aineisto analysoitiin kvantitatiivisin menetelmin tilastollisen analyysiohjelman avulla. Analyyseissa käytettiin frekvenssejä, keskiarvoja, prosenttijakaumia, ristiintaulukointeja, t-testiä, faktorianalyysia ja varianssianalyysia. Faktorianalyysilla muodostettiin opiskelijoiden ammatillista identiteettiä kuvaamaan viisi piirrettä. Ammatillinen identiteetti rakentui suuruusjärjestyksessä alan seuraamisesta, kokemuksellisesta identiteetistä, alaan sitoutuneesta identiteetistä, opintojen jatkamisesta sekä tietoisesta identiteetistä. Tutkimustulokset kertovat korkeakouluopiskelijoiden vahvasta ammatillisesta identiteetistä. Rakentumisessa ei ollut juuri eroa ammattikorkeakoulu- ja yliopisto-opiskelijoiden eikä viiden koulutusalan opiskelijoiden välillä. Ainoastaan kokemuksellinen identiteetti oli vahvempi yliopisto-opiskelijoilla, erityisesti hoitoalalla. Jonkinlaisia alakohtaisia eroja voitiin havaita. Menneisyys (ikä ja työkokemus) ja tulevaisuuden työsuunnitelmat vaikuttivat ammatillisen identiteetin piirteiden voimakkuuteen opiskelijoilla.

Tutkimustulokset tukevat näkemystä sosiaalisesti ja persoonallisesti vuorovaikutuksellisesta ammatillisesta identiteetistä korkeakouluopiskelijoillakin. Yksilöllisyys korostuu, erityisesti henkilöhistorian ja tulevaisuuden odotusten vaikuttamana. Siitäkin huolimatta, että jatkuva kehittyminen on osa ammatillista rakentumista, menneen ja tulevan vaikutus heijastaa jatkuvuuden tunnetta ammatillisuudessa. Korkea-asteella tulokset tulisi huomioida opiskelijoiden kokonaisvaltaisempana ohjauksena ammatillinen identiteetti -projektinsa hyväksi.

Asiasanat: ammatillinen identiteetti, korkeakouluopiskelija, sosiaali-, hoito- ja terveysala

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
2	AMMATILLISEN IDENTITEETIN RAKENTUMISEN PAIKAT SUOMALAISELLA KORKEA-ASTEELLA.....	8
2.1	Ammattikorkeakoulutus ja yliopistokoulutus sosiaali-, hoito- ja terveysaloilla.....	8
2.1.1	Suomalaisen korkea-asteen duaalijärjestelmä.....	8
2.1.2	Ammattikorkeakoululle ja yliopistolle asetetut tehtävät.....	10
2.1.3	Opetussuunnitelma ammatillisen kasvun välineenä.....	12
2.2	Ammatillinen identiteetti tänä päivänä.....	14
2.2.1	Ammatillinen identiteetti murroksessa.....	15
2.2.2	Sosiaalis-persoonallinen ammatillinen identiteetti.....	16
2.2.3	Opiskelijan ammatillinen identiteetti –projekti.....	18
3	TUTKIMUSASETELMA JA TUTKIMUSKYSYMYKSET.....	22
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	24
4.1	Kyselyaineisto.....	24
4.2	Tutkimuksen kohdejoukon valinta.....	27
4.3	Aineiston käsittely.....	28
4.4	Aineiston analyysi ja -menetelmät.....	32
4.5	Tutkimuksen luotettavuus.....	36
5	TUTKIMUSTULOKSET.....	38
5.1	Korkeakouluopiskelijoiden ammatillisen identiteetin rakenne.....	38
5.2	Sosiaali-, hoito- ja terveysalojen korkeakouluopiskelijoiden ammattillinen identiteetti.....	39
5.2.1	Ammattikorkeakoulu- ja yliopisto-opiskelijoiden erot ammattillisessa identiteetissä.....	39
5.2.2	Opiskelijoiden ammatillinen identiteetti viidellä eri sosiaali-, hoito- tai terveysalalla.....	40
5.3	Ammatillisen identiteetin jatkumo opiskelijoilla.....	42

5.3.1 Kokemusten vaikutus ammatillisessa identiteetissä.....	42
5.3.2 Tulevaisuuden suunnitelmat.....	44
5.3.3 Kokemukset ja jatkuvuus tukevat ammatillista kehittymistä.....	46
6 POHDINTA.....	48
LÄHTEET.....	55
LIITTEET.....	61
Liite 1: Kyselylomakkeen 19. kysymys.....	61
Liite 2: Kyselylomakkeen taustakysymykset.....	62
Liite 3: Aineiston hankintaprosessista kirje marraskuulta 2009.....	65
Liite 4: Kyselylomakkeen saatekirje.....	66
Liite 5: Korkeakouluopiskelijoiden ikä aloittain.....	65
Liite 6: Korkeakouluopiskelijoiden työskentely opintojen ohessa ja tulevaisuudensuunnitelmat.....	68
Liite 7: Ammatillisen identiteetin muuttujien keskiarvojakaumat opintojen ohessa työskentelyssä.....	69

1 JOHDANTO

Niin opiskelijat itse kuin koulutusten, työelämän ja yhteiskunnan edustajat kyseenalaistavat toistuvasti korkeakouluopiskelijoiden valmiutta siirtyä työelämään. Näissä keskusteluissa tarkastellaan opintojen ja koulutusten tarkoituksenmukaisuutta ammatillisen itseluottamuksen ja identiteetin, osaamisen sekä työelämävalmiuksien näkökulmasta. Yhteiskunnan tarpeet sanelevat osaltaan korkeakoulutukselle ja kansalaiselle uusia vaatimuksia, mikä lisää työmarkkinoillakin ilmeneviä erilaisia kehityssuuntia (Julkunen 2007, 37). Yhteiskunnallinen muutos ja murros, tehokkuus ja määräaikaisuus, edellyttävät koulutukselta ja opiskelijoilta valmistumisen ja opintojen itsenäisyyden tehostamista sekä työllistymisen epävarmuuden sietämistä. Samoin opiskelijoiden työelämäsiirtymistä ja -yhteyttä, valmistumisen viivästymistä sekä työttömyyden ja työllistymisen rajoilla liikkumista pohditaan kouluttautumisen näkökulmasta. Vuorovaikutuksellinen riippuvuussuhde koulutuksen, liikkuvuuden ja kilpailun välillä korostaa Beckin ja Beck-Gernsheimin (2001, 33) mukaan aikamme individualismia. Tämä herättää pohtimaan, miten valmistuvien opiskelijoiden ammatillinen toimijuus on rakentunut kohtaamaan työelämän.

Opiskelijalta edellytetään persoonallista, arvioivaa identiteettiä sosiaalisessa ympäristössä. Ammatillinen identiteetti on muuntunut yksilön muokkaantuvaksi kehitysprojektiksi. Ammatillista identiteettiä tarkastellaan yksilön ymmärryksenä asemastaan sekä osallisuudestaan nyt ja tulevaisuudessa suhteessa yhteiskunnallisen toiminnan kokonaisuuteen (Eteläpelto & Vähäsantanen 2006, 45). Näkemys itsestä ammatillisena toimijana nyt ja tulevaisuudessa luodaan vuorovaikutuksessa elämänhistorian kanssa (Varila & Rekola 2003, 92). Sen kehittymisen tarkastelu jo opiskelijoilla on tarkoituksenmukaista. Myös ammatillisen identiteetin kyseenalaistaminen on herättänyt kiinnostukseni tutkia sitä opiskelijoilla. Ammatillinen identiteetti on haastava prosessi muuttuvissa, epävarmoissa yhteiskuntaoloissa, kuten identiteetti laajemminkin. Sen sisällöstä ja kehittymisestä esitetään erilaisia näkemyksiä, mikä heijastuu myös työelämän ja opiskelijoiden näkemysten moninaisuutena. Tässä tutkimuksessa ammatillinen identiteetti ymmärretään nimenomaan yksilön prosessina vuorovaikutuksessa ympäristöönsä. Yksilön ammatillisessa identiteettiprosessissa persoonallinen ydin on vuorovaikutuksessa ympäröivään sosiaaliseen todellisuuteensa. Tähän rakenteeseen vaikuttavat yksilön elämänhistoria ja tulevaisuuden ajatukset.

Suomessa Anneli Eteläpelto on tehnyt merkittävää tutkimusta ammatillisen identiteetin kehitysprosessista (Virtanen, Tynjälä & Stenström painossa). Opiskelijoiden ammatillista identiteettiä on toistaiseksi tutkittu hyvin vähän. Siksi kyseisen tutkimuslinjan käynnistyminen on edistysaskel ammatillisen identiteetin tutkimuksessa. (Virtanen ym. painossa.) Opiskeluaika on osa yksilön ammatillisen identiteetin kehitysprosessia. Niin työelämä, eri opinnot kuin opiskeluelämän erilaiset kontekstit asettavat yksilöt osaksi erilaisiin ammatillisen identiteetin kehitysprosesseihin. Tässä tutkimuksessa tavoitteena on selvittää korkeakouluopiskelijoiden ammatillisen identiteetin rakenteen piirteitä. Tarkastelu on rajattu sosiaali-, hoito- ja terveysalan ammattikorkeakoulu- ja yliopisto-opiskelijoiden ammatilliseen identiteettiin. Samalla huomioidaan aikaisempien kokemusten ja tulevaisuuden suunnitelmien vaikutus rakenteessa ja sen kehittämisessä tutkimusajankohtana.

Suomessa korkeakoulutusta järjestetään kahdella sektorilla, ammattikorkeakoulussa ja yliopistossa, niin sanotusti käytännöllisessä ja tieteellisessä korkeakoulussa. Käytän tutkimuskohteenani olevista aloista käsitteitä sosiaali-, hoito- ja terveysalat viitaten kahdella ensimmäisellä ammattikorkeakoulualoihin ja kaikilla kolmella yliopistoaloihin. Joissakin toisissa yhteyksissä samoja aloja kutsutaan sosiaali- ja terveysaloiksi. Vertaillen aloja keskenään on ymmärrettävä koulutusten opetussuunnitelmien ja opiskelijoiden erilaiset lähtökohdat ja tavoitteet. Tutkimukseni taustalla vaikuttavat merkittävästi aikaisemmat tutkimukset toisen asteen sosiaali- ja terveysalan opiskelijoiden ammatillisesta identiteetistä sekä alakohtaisista käytännöistä (ks. Virtanen, Tynjälä & Collin 2009; Virtanen, Tynjälä & Stenström 2008).

Sosiaali-, hoito- ja terveysalojen korkeakouluopiskelijoiden ammatillisen kehittymisen ymmärrys on tärkeää, sillä valmistuttuaan he jakavat osittain samoja työtehtäviä tai työympäristöjä. Koulutusohjelmien kannalta on hyvä tietää, millaista ammatillista identiteettiä alan opiskelijat rakentavat. Ihmisten hyvinvointiin perustuvien alojen työtehtävien näkökulmasta alan opiskelijoiden ja osaajien ammatillisen identiteetin tutkiminen on perusteltua. Kiinnostukseni niin omaa kuin opiskelijoiden ammatillista kehittymistä kohtaan sekä koulutustaustani ja tulevat työtehtäväni motivoivat minua opiskelijoiden ammatillisen identiteetin tutkimukseen. Väliajoin niin mediassa kuin lähipiirissäni ilmenee vertailevaa keskustelua ammattikorkeakoulu- ja yliopisto-opiskelijoiden pätevyyksistä sekä ammatillisista näkemyseroista samoissa työtehtävissä. Mediakeskustelu opiskelijavalinnoista, valmistumisen nopeuttamisesta sekä tutkintojen työelämäajankohtaisuudesta kannustaa tutkimaan opiskelijoita itseään.

Ohjauksen kehittämisen kannalta opiskelijoiden koulutuksen ja ammatillisuuden kokonaisvaltaisempi ymmärtäminen sekä heidän ammatillisen identiteettikehityksen tukeminen edellyttävät kokonaisvaltaisempaa tutkimusta. Tämän tutkimuksen yhtenä etuna on ymmärryksen kartuttaminen ammatillisen identiteetin parissa tehtävän ohjaustyön tueksi.

Tutkimukseni tavoitteena on kyselyn ja tilastollisen analyysin avulla selvittää sosiaali-, hoito- ja terveysalan ammattikorkeakoulu- ja yliopisto-opiskelijoiden ammatillista identiteettiä opintojensa nykyisessä vaiheessa. Tutkimukseni tausta rakentuu alojen korkeakoulutuksen teoreettisesta tarkastelusta ammatillisen identiteetin määrittelyyn. Teoriataustan jälkeen esittelen tutkimukseni toteutuksen ja kuvailen tutkimusaineistoni. Samassa yhteydessä pohdin tutkimukseni luotettavuutta, mihin palaan myöhemmissä luvuissa. Viidennessä luvussa kerron tutkimustulokset. Lopuksi tarkastelen tuloksia teorian ja tutkimuksen kannalta sekä pohdin niin tulosten merkitystä laajemmin kuin mahdollisia jatkotutkimusaiheita.

2 AMMATILLISEN IDENTITEETIN RAKENTUMISEN PAIKAT SUOMALAISELLA KORKEA-ASTEELLA

2.1 Ammattikorkeakoulutus ja yliopistokoulutus sosiaali-, hoito- ja terveysaloilla

Korkeakoulutuksen yleistymisen ja jatkuva kehitys on muuttunut yhteiskunnalliseksi haasteeksi. Korkeakoulutus ja tutkintonimike eivät ole enää työllistymisen takuu, vaan ne ovat itsestäänselvempiä peruslähtökohtia hakeuduttaessa työelämään (Tynjälä, Välimaa & Murtonen 2004, 6–7). Vuorinen ja Valkonen (2007, 164) toteavat koulutususkon säilyneen, vaikka korkeakoulutuksen määrä on lisääntynyt ja sen työllistämistakuu on epävarmaa. Korkeakoulutus ei enää takaa ainoana väylänä varmaa työllistymistä. Sosiaali-, hoito- ja terveysaloilla korkeakoulututkinto antaa tietyn laillisen pätevyyden alalla toimimiselle. Työelämässä menestymiseen on useita väyliä, joiden rakennusaineisiin koulutus lukeutuu. Uralla edistymistä tukee erityisesti ammatillinen osaaminen. Työelämäsijoittumiseen vaikuttaa nykyisin merkittävästi oma persoona ja itsensä markkinointi työnhaussa (Julkunen 2007, 36). Korkeakoulutuksen itseisarvo on muokkaantunut enemmän välinearvoksi itsensä kehittämisenä ja markkinointina työelämään, myös sosiaali-, hoito ja terveysaloilla. Korkeakoulutettujen siirtyminen työelämään on entistä vaativampaa (Vuorinen & Valkonen 2007, 99). Korkeakoulutus on usein kouluttautumista omalle uralle ja osaamiseen tietyn pysyvän ammatin sijaan.

2.1.1 Suomalaisen korkea-asteen duaalijärjestelmä

Korkeakoulutus kasvoi kiihtyen erityisesti 1960-luvulta 1990-luvulle. Se tapahtui samaan aikaan muun yhteiskunnallisen kehityksen aikana ilmentäen vuorovaikutuksellista kehitystä. Alueet, joille ei perustettu yliopistoa, jäivät ilman sen tuomaa kehitystä. Kyseiset alueet ovat olleet aktiivisia ammattikorkeakouluperustajia. (Välimaa 2006, 38–39.) Suomen korkeakoulutus jakaantuu duaalijärjestelmänä ammatilliselle ja yliopistosektorille, jotka toimivat rinnakkaisina mutta erilaisin profiilein (Vuorinen & Valkonen 2007, 13). Yliopistojen profiilina on tieteellisyys ja

ammattikorkeakoulujen profiilina työelämäorientoituneisuus (Tynjälä, Slotte, Nieminen, Lonka & Olkinuora 2006, 73). Ammattikorkeakoulu-uudistuksen tavoitteena oli kohdata kaksoisjärjestelmällä paremmin yhteiskunnan ja työelämän tarpeet sekä laajentaa yksilön valinnan mahdollisuuksia. Samalla tavoitteena oli vastata kansainväliseen kilpailuun sekä tavoittaa koulutuksellista joustavuutta ja integroitumista yhteistyön keinoin. (Välimaa 2006, 40.)

Vuorisen ja Valkosen (2005, 14–15) mukaan ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen muutoksessa on ollut keskeisintä niiden muutos rinnakkaisiksi ja toisilleen vaikutuksenalaisiksi sekä toiminnan muuttuminen tuloksellisuuteen perustuvaksi rahoitusjärjestelmäksi. Korkeakoulutuksessa näkyvät markkinatalouden lainalaisuudet (Lampinen 2002, 77; Rinne 2002, 96). Sekä akateeminen että markkinoiden vetovoima ovat havaittavissa. Akateeminen vetovoima ohjaa asemaltaan alempia oppilaitoksia jäljittelemään asemaltaan ylempien oppilaitosten käytänteitä kohottaakseen statustaan. (Rinne 1998, 15–16.) Toisaalta tuloksellisuus on johdatellut yliopistot ammattikorkeakoulujen strategioiden jäljittelyyn muun muassa markkina- ja työelämäyhteyksissä (Rinne 2002, 83). Yhteiskunnallisten päätösten hallitsevaa johtoasemaa koulutus päätöksissäkin saattaa ylläpitää koulutuksen tavoite pysyä kehityksessä mukana. Kilpailun lisäksi ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen välille on muodostunut yhteistoimintaa koulutuksessa ja alueellisessa kehittämisessä (Vuorinen & Valkonen 2005, 15).

Monien ammattien status parani niiden saadessa korkeakoulututkinnon arvon. Ammattikorkeakoulusta ja yliopistosta valmistuvat kilpailevat osittain samoista työpaikoista (Rinne 1998, 15). Ammatillistumis- ja sulkeistamiskamppailuja asiantuntemuksesta esiintyy esimerkiksi yliopisto- ja ammattikorkeakoulutettujen sosiaalitoimen työntekijöiden rajakamppailuna (Julkunen 2007, 33). Mediassakin on esiintynyt keskustelua sosionomien ammatillisesta pätevyydestä verrattuna sosiaalityöntekijöiden ja lastentarhanopettajien koulutukseen ja työpaikkoihin. Vuorinen ja Valkonen (2007, 158) ovat kuitenkin todenneet tutkiessaan teknisempiä aloja, että eri korkeakoulututkintoja suorittaneet sijoittuvat työelämässä tutkinnolleen ominaisiin työtehtäviin, vaikka kilpailua samoista työpaikoista on havaittavissa. Yliopistotutkinto on ammattikorkeakoulututkintoa kysytympi työmarkkinoilla (Vuorinen & Valkonen 2007, 156). Tuloksissa vaikuttanevat tutkimuksen kohteena olevat alat sekä koulutuksen ja opiskelijoiden tavoitteet työtehtäville samassakin työympäristössä.

Lindberg (2009, 356) puhuu "uudenlaisista aktiivisista opiskelijoista" massakorkeakoulutuksen todellisuudessa. He osallistuvat työelämään opiskelijastatuksella ymmärtäen itsensä markkinoinnin tarpeen (Lindberg 2009, 356). Monella sosiaali-, hoito- ja terveysalan korkeakouluopiskelijalla on jo aikaisempaa työkokemusta, usealla omalta alalta, tai he tekevät töitä opintojen ohessa. Korkeakouluopiskelijan haasteena on tasapainoilla erilaisten ympäristöjen välillä ammatillisessa kasvuprosessissaan. Korkeakouluopinnoissa tulisi huomioida enemmän nykyisiä vaatimuksia sekä ammatillisen kehittymisen merkitystä työllistymisessä.

2.1.2 Ammattikorkeakoululle ja yliopistolle asetetut tehtävät

Lainsäädäntö määrittelee korkeakoulujen tehtävät ja tavoitteet perustaksi opetussuunnitelmien kehittämiseksi. Jokainen suomalainen yliopisto sekä niiden tiedekunnat ja laitokset sitoutuvat yleisiin periaatteisiin samalla kun määrittelevät tarkemmat tavoitteensa. Yliopistolaisissa (2009) määritellään yliopistojen tehtäväksi:

edistää vapaata tutkimusta sekä tieteellistä ja taiteellista sivistystä, antaa tutkimukseen perustuvaa ylintä opetusta sekä kasvattaa opiskelijoita palvelemaan isänmaata ja ihmiskuntaa. Tehtäviään hoitaessaan yliopistojen tulee edistää elinikäistä oppimista, toimia vuorovaikutuksessa muun yhteiskunnan kanssa sekä edistää tutkimustulosten ja taiteellisen toiminnan yhteiskunnallista vaikuttavuutta.

Yliopistolainsäädäntö edellyttää yliopistoilta sivistyksen edistämistä, korkeinta mahdollista opetusta ja oppimista sekä tieteellisen tutkimuksen toteuttamista.

Ammattikorkeakoulujen katsotaan olevan yliopistoihin verrattuna enemmän opetuslaitoksia ja vähemmän tutkimuskeskeisiä (Lampinen 2002, 65). Ammattikorkeakoululaissa (2009) määritellään ammattikorkeakoulujen tehtävät seuraavasti:

Ammattikorkeakoulujen tehtävänä on antaa työelämän ja sen kehittämisen vaatimuksiin sekä tutkimukseen, taiteellisiin ja sivistyksellisiin lähtökohtiin perustuvaa korkeakouluopetusta ammatillisiin asiantuntijatehtäviin, tukea yksilön ammatillista kasvua ja harjoittaa ammattikorkeakouluopetusta palvelevaa sekä työelämää ja aluekehitystä tukevaa ja alueen elinkeinorakenteen huomioon ottavaa soveltavaa tutkimus- ja kehitystyötä sekä taiteellista toimintaa. Tehtäviään hoitaessaan ammattikorkeakoulujen tulee edistää elinikäistä oppimista.

Ammattikorkeakoululainsäädäntö korostaa kehittyvää ammatillisuutta ja siten soveltavaan tutkimukseen perustuvien tietojen ja taitojen oppimista ja käyttämistä.

Korkeakoulutuksen tehtäväksi Vuorinen ja Valkonen (2007, 17) määrittelevät opiskelijoiden valmistamisen asiantuntijana toimimiseen. Opiskelijat ja valmistuneet arvioivat edelleen yliopistokoulutuksen antavan ammattikorkeakoulua paremmat valmiudet työelämään. Tähän vaikuttanee yliopistokoulutuksen useimmiten korkeampi status ja kysyttävyyys työelämässä. (Vuorinen & Valkonen, 160.) Opiskelijat toivoisivat, että yliopistokoulutuksessa painotettaisiin ammatillisuutta teoreettisuuden sijaan (mts. 14). Omalle uralle kouluttautuessaan opiskelijat haluavat ikään kuin säilyttää yliopistotatuksen, mutta muokata sitä ammattikorkeakoulutuksen suuntaan.

Yliopistojen tulisi tarjota tie professionaalisille markkinoille niillekin opiskelijoille, joilla ei ole mielessä tutkimus- ja tiedeura vaan ammatillinen ura (Vuorinen & Valkonen 2005, 13). Koulutusten haasteena ovat useiden eri alojen opintojen sovittaminen yliopiston tehtävään sekä lisääntyvästi erilaistuneet opiskelijat ja odotukset opinnoille. Honkimäki (2001, 93) kuvaa yliopistokoulutuksessa ja sen opiskelija-aineksessa tapahtunutta muutosta jaottelemalla sen Biggs'n mukaan seuraavasti: opiskelijoiden kyvyt vaihtelevat; opiskelijoiden ikä, kokemukset, motivaatio, sosio-ekonominen asema ja kulttuurinen tausta eroavat enemmän; opetusryhmät ovat suurempia ja heterogeenisempia sekä opettajia on vähemmän suuremmille opiskelijamäärille; yhä useammat kurssit ovat ammatillisesti suuntautuneita.

Ammattikorkeakoulun tehtävissä painottuu työelämän paikkojen täyttäminen, sen tarpeisiin vastaaminen ja sitä kautta ammatillinen kasvu ja sen tuki. Ammattikorkeakoulussa tavoitteet tukevat ammatillisen identiteetin kehittymismahdollisuutta opintojen aikana. Yliopistolaisissa korostuu tutkimuksen hallinta ja sen antama asiantuntijuus työelämään sekä jatkokouluttautuminen ja sivistyksellinen asema. Tavoite-eroista huolimatta yliopiston ja ammattikorkeakoulun tehtävä- ja osaamismäärittelyissä on samankaltaisuutta niin elinikäisen oppimisen kuin kehityksellisen ja tutkimuksellisen otteen arvostamisessa.

Ammatillinen identiteetti näyttäytyy yliopisto-opiskelijalla aika väljänä. Yliopistosta valmistumisen tavoitteena ei niinkään ole tietty ammatti, vaan alan sivistys ja tutkimuksellinen asiantuntemus. Tämä asettaa jo haasteen sille, millaista ammatillista identiteettiä opiskelija kykenee rakentamaan yliopisto-opintojen aikana. Ammattikorkeakouluopiskelijalla opiskeluaika näyttäisi kehittävän rajatumpaa

ammattillista identiteettiä jo senkin puolesta, että tavoitteena on tietyn ammatin osaaminen ja ammattiin kasvu. Eri korkeakoulujen opiskelijoiden ammatillinen identiteetti kehittyy opintojen aikana hieman erilaiseksi korkeakoulujen tehtävien perusteella. Molempien korkeakoulujen opiskelijoiden tulee tiedostaa omaa osaamistaan yhteiskunnallisessa kehyksessä sekä sitoutua elinikäiseen oppimiseen. Korkeakoulujen sisällä on useita aloja näihin ja alan tehtäviin suunnaten. Niiden opiskelijoiden ammatillisten identiteettien välisiä eroja on perusteltua tutkia ja pohtia, jotta voitaisiin ymmärtää eri aloilla opiskelevien ja aloilta valmistuvien ammatillisia identiteettejä.

2.1.3 Opetussuunnitelma ammatillisen kasvun välineenä

Opiskelijat prosessoivat ammatillista identiteettiään jo opiskellessaan (Helenius 1996, 285). Silti korkeakoulusta valmistuvat ovat vielä ensimmäisissä askeleissa kohti ammatillista identiteettiään ja kompetenssia. Heillä on muodollinen koulutus ja he ovat ikään kuin eksperttejä opiskelijoina, mutta eksperttiyden saavuttaminen alallaan vaatii useiden vuosien oppimista ja kokemusta. (Le Maistre & Paré 2006, 103–104.) Ammatillisen identiteetin muokkaantuminen elämänvaiheissa ja osaamisen kehitys työelämässä ei poista sen prosessointia jo alan opintojen aikana. Opiskelijalle korkeakoulu-aika on osa hänen prosessiaan. Opiskelija saa opinnoissa kokemusta niin omalla alalla kuin muilla aloilla toimivien toimintatavoista.

Jokaisella koulutusohjelmalla on opetussuunnitelmansa, jossa määritellään muun muassa koulutuksen tavoitteita, sen tarjoamaa kehitystä ja osaamista sekä opetusjärjestelyjä. Opetussuunnitelma on oppimisen kehys, muodollisine ja epämuodollisine piirteineen yhteisöissä (Quicke 1999, 1). Opetussuunnitelmienkin laatimisessa on sopeuduttu nykyajan vaatimuksille uudistua ja muokkaantua jatkuvasti (Quicke 1999, 6).

Esimerkiksi Jyväskylän yliopiston sosiaalityön koulutuksen opetussuunnitelmassa todetaan, että sosiaalityö pääaineena suoritettussa yhteiskuntatieteiden kandidaatin tutkinrossa tavoitteena ovat perustiedot sosiaalityön toimintaympäristöstä, kohdeongelmista ja niiden yhteiskunnallisista ehdoista sekä valmius analysoida niitä myös tutkimuksellisesti (Aalto, Pöllänen, Rautiainen, Simanainen, Valkonen, Vanhala & Virtanen 2008, 137). Sosiaalityön maisterikoulutus antaa mahdollisuuden toimia ammattitaitoisena sosiaalityöntekijänä sekä asiantuntijana erilaisissa sosiaalialan opetus-, tutkimus-, suunnittelu-, hallinto- ja johtamistehtävissä (Aalto ym. 2008, 141).

Sosiaalityön koulutuksessa korostuu tavoite kehittää opiskelijoista tutkivalla otteella asiantuntijuuteen orientoituneita alansa korkeatasoisia ammattilaisia. Sosiaalityö on yliopistoaloista poikkeuksellisen voimakkaasti alan ammattilaisuutta tavoitteleva koulutusala. Useimmilla yliopistoaloilla ei ole näin, vaan lähinnä korostetaan alan asiantuntemusta ja oman osaamisen kehitystavoitetta.

Jyväskylän ammattikorkeakoulun sosiaalialan opetussuunnitelmassa ammatilliselle kehittymiselle on asetettu tavoitteet siitä, minkälaista osaamista opiskelijoilta odotetaan. Sosiaalialan koulutusohjelmassa tähdätään sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkintoon tutkintonimikkeenä sosionomi (AMK), jolle on määritelty kelpoisuus (Jyväskylän ammattikorkeakoulu 2010b, 4). Opetussuunnitelmassa todetaan koulutusohjelman osaamistavoitteiden perustuvan ammattikorkeakoulun ja koulutusohjelman yhteisiin osaamistavoitteisiin. Sosiaalialan koulutusohjelmalle on määritelty Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkoston työryhmässä osaamispätevyudet sekä koulutusohjelman kokonaisosaamistavoite. (mts. 6.) Jyväskylän ammattikorkeakoulussa (2010b, 6) kokonaisosaamistavoite on kirjattu opetussuunnitelmaan seuraavasti:

Sosionomi (AMK) on sosiaaliohjauksen ja kasvatuksen asiantuntija, joka tuntee hyvinvointia ja sosiaalista turvallisuutta tukevan palvelujärjestelmän. Hän osaa ohjata ja tukea erilaisia asiakkaita heidän arjessaan, kasvun, kehityksen ja oppimisen eri vaiheissa sekä muuttuvissa elämäntilanteissa. Lisäksi hän osaa toimia kehittämisen ja lähijohtamisen tehtävissä sekä edistää sosiaalista näkökulmaa verkostoituvissa ja moniasiantuntijuutta edellyttävissä hyvinvointipalveluissa.

Sosiaalialan opetussuunnitelma muistuttaa siitä, minkälaisia taustavaikuttajia alojen opetuksessa, tavoitteissa ja valmistuvien työelämäsijoittumisessa on läsnä. Sosionomin kelpoisuus sosiaalialan eri tehtäviin on määritelty muun muassa laissa sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista sekä Sosiaali- ja terveysministeriön suosituksissa sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön tehtävärakenteille ja mitoituksen kehittämiseksi. Ne määrittelevät sosionomin työtä sosiaalialan asiakastyön prosesseissa sekä tutkintoa suhteessa sosiaalityöntekijän ja lähihoitajan tutkintoihin. (Jyväskylän ammattikorkeakoulu 2010b, 4.) Sekä sosiaalityön että sosionomin koulutustavoitteiden perusteella alojen opiskelijat kehittävät samanlaista osaamista asiakastyöhön ja heidän ammatillisuutta tuetaan. Sosiaalityön opiskelijat rakentavat vahvempaa yhteiskunnallista tutkivaa asiantuntijuutta ja tilanneanalyysia. Molemmat tutkinnot korostavat sosiaalialan ammattilaisen vastuuta.

Sosiaalityön opinnoissa korostuu enemmän hallinnollinen taso, sosionomeilla asiakkaan käytännön taso.

Sosiaalialan eri tutkintojen koulutussisältöjä ja niiden antamaa osaamista eri tehtäviin, mutta samoihin työympäristöihin, arvioidaan. Samalla kun tavoitellaan samanlaistakin osaamista yhteisillä työkentillä toimimiseen, määritellään säädöksillä ja osaamistavoitteilla eri tutkintojen asema. Näitä säädöksiä ja kilpailun vaikutuksia ilmenee todennäköisesti toisillakin tutkimuskohteena olevilla aloilla, joissa jaetaan samoja työympäristöjä ja -tehtäviä. Kaikilla ammattikorkeakoulu- ja yliopistoaloilla ei kuitenkaan ole näin selkeitä säädöksiä, vaan ne kilpailevat vielä esteettömämmin samoista työtehtävistä. Tämä kaikki haastaa ammatillista kasvuprosessia.

Korkeakoulupolitiikassa huomioidaan yhteiskunnan vaatimuksia. Korkeakouluopiskeluun sisällytetään enemmän työelämänäkökulmaa työelämäyhteistyön keinoin. Korkeakoulutus ymmärretään tehokkaimmaksi, kun se onnistuu sijoittamaan opiskelijat avoimiin opiskelupaikkoihin sekä saamaan opiskelijat päättämään opintonsa määritellyssä aikataulussa (Lindberg 2009, 342). Opiskelijoiden liikkuvuutta opintojen ja työelämän välillä tuetaan, jotta mahdollistettaisiin heidän parempi osaaminen työelämässä. Liikkuvuus voidaan ymmärtää ammatillisen identiteetin osana. Uudelleen kouluttautumista ja työssä oppimista korostettaessa opiskelijat saattavat pohtia, miksi kannattaa edes valmistua virallisesti. Tällöin tutkinnon antama pätevyys, asiantuntijuuden lisäksi, sekä lupa tehdä töitä asettuvatkin arvoonsa. Opintojen ja työssä oppimisen vuorovaikutus ilmenee merkittävänä useimmissa sosiaali-, hoito- ja terveysalan korkea-asteen koulutuksissa.

2.2 Ammatillinen identiteetti tänä päivänä

Identiteetti on menneen, nykyhetken sekä tulevan jatkumo ja prosessi (Eteläpelto 2007, 141). Nykyisin se ymmärretään sosiokulttuurisessa viitekehyksessä ihmisen tekemäksi ja jatkuvasti vuorovaikutuksessa rakennettavaksi (Eteläpelto 2007, 98). Uusi ymmärrys on muuttanut käsityksiä vakiintuneista identiteettiteorioista, nyt osa vanhentuneita tai muokkaantuneita. Käsittelen ensin viimeaikaista tutkimuskeskustelua ja -teoriaa ammatillisen identiteetin kentällä, jonka jälkeen tarkastelen ammatillista identiteettiä erityisesti opiskelijoilla. Opiskelijoiden ammatillisen identiteetin tutkiminen on ollut vähäistä, minkä vuoksi monissa kohdin lähinnä pohdin työelämässä tutkittua

ammattillista identiteettiä opiskelijanäkökulmasta. Tarkastelen ammatillista identiteettiä näkökulmasta, johon käsitys ammatillisesta identiteetistä tutkimuksessani pohjautuu. Ammatillisen identiteetin pitkässä kehitysprosessissa persoonallinen (kuka olen) ja kollektiivinen (keitä me olemme) identiteetti sulautuvat yhteen. Yksilö luo ammatillista identiteettiä yhteisön ja sisäisen kontekstinsa vuorovaikutuksessa. Luodessaan yksilö tulkitsee kehitysprosessin tätä hetkeä, mennyttä ja ennakoitua tulevaisuutta yhteydessä toisiinsa. (Varila & Rekola 2003, 92.)

2.2.1 Ammatillinen identiteetti murroksessa

Identiteetti on samanaikaisesti muutosta ja pysyvyyttä, erottautumista ja samaistumista (Varila & Rekola, 93). Elämme ulkomaailmassa elinikäisen oppimisen ja asiantuntijuuden kehittämisen odotuksissa sekä sisäisessäkin maailmassamme jatkuvassa tutustumisprosessissa muuttuvaan ja kehittyvään itseemme. Olemme koko ajan sidoksissa sisäisiin ja ulkoisiin rakenteisiin, jotka määrittelevät meitä ja joita me määrittelemme. Eteläpelto (2007, 93) toteaa identiteettien joutuvan huomion kohteeksi, kun ne ovat muuttuneet ongelmalliseksi tai niihin kohdistuu muutospaineita. Tämä ilmenee identiteetin sekä rajatummin ammatillisen identiteetin tasolla. Työelämän kentältä ovat poistumassa vanhat identiteetin kiinnityskohteet, kuten ammatit, luokat, sukupuoli, ja vallalla ovat yrityskulttuurien luomat uudet sosiaaliset kiinnitykset (Julkunen 2007, 35). Työelämämuutokset aiheuttavat muutospaineita työntekijälle, mutta myös koulutukselle ja opiskelijalle. Työelämän murros on Julkunen (2007, 18) mukaan nyt voimakasta, koska työ on talouden, yhteiskunnan ja ihmiselämän leikkauspisteessä. Työelämän piirteet kertovat vuorovaikutuksellisesti yhteiskunnallisista sekä identiteettien ulottuvuuksista (Julkunen 2007, 18). Ammattien sijaan puhutaan tiedosta, informaatiosta, asiantuntemuksesta ja osaamisesta. Ammatit ja niiden nimikkeet ovat epämääräisiä ja koko ajan liikkeessä. (Julkunen 2007, 35.) Ne ovat muuttuvia, sovellettavia ja tilannekohtaisia.

Ammatillinen identiteetti on sidoksissa yhteiskunnalliseen murrokseen. Itsensä työllistämiseen perustuvat rajattomat työt edustavat työelämässä nyt tavoiteltavaa joustavuutta, mikä haastaa samalla työhön kiinnittymiseen ja jatkuvaan itsensä määrittelyyn (Eteläpelto 2007, 130). Työelämä on levittäytymässä kaikille elämänavalueille (Julkunen 2007, 36). Rajattoman työn kaltainen jatkuva identiteetin luominen, oppiminen ja itsen tutustuminen lisääntyvät (Eteläpelto 2007, 136).

Identiteetin epäjatkuvuus -ajattelusta seuraten ammatillisen identiteetin saavuttaminen ja tarpeellisuus saatetaan kyseenalaistaa. Eteläpelto (2007, 139) muistuttaa lisäksi, että identiteeteille etsitään haurauden vuoksi yhä enemmän samastumiskohteita muiltakin elämänalueilta. Ammatillinenkin identiteetti uudistuu ja määrittyy aina uudelleen yksilön kehittyessä. Eteläpellon (2007, 93) mukaan yksilö ei ole tarpeeksi tietoinen ominaislaadustaan, mikäli hän ei tiedä, kuka on, mihin hän kuuluu ja mitä hän tavoittelee. Tämä kiteyttää meille, miksi ammatillinen identiteetti ja siitä tietoisuus ovat tärkeitä yksilölle ja miksi ammatillinen identiteetti -käsitys on murroksessa. Samalla kun tarvitsemme ammatillista identiteetti -kokemusta, on sen uusi luonne ymmärrettävä jatkuvana uudelleen määrittelynä elämänmuutosten myötä.

Eteläpellon (2007, 90) mukaan tarkastellessa työn ja identiteetin suhdetta laajemmassa merkityksessä puhutaan työhön liittyvästä identiteetistä, tätä rajatumpana terminä työidentiteetistä ja vielä spesifimpinä ammatillisesta identiteetistä tai ammatti-identiteetistä. Käytän tutkimuksessani ammatillisen identiteetin käsitettä, johon englanninkielisessä kirjallisuudessa viitataan termillä "vocational identity". Työidentiteetin määritelmä sitoutuu enemmän yksilöllä jo olevaan työorganisaatioon. Ammatti-identiteetin ymmärrän kertovan enemmän työhön liittyvästä tiukasti ammattisidosteisesta identiteetistä. Ammatillinen identiteetti sisältää joustavamman yksilöllisen omauranäkökulman. Ammatillisen identiteetin ymmärrän elämänmittaisena jatkumona, jossa yksilö luo jatkuvasti suhteita ympäristön ja itsensä välille.

Ammatillisen identiteettitutkimuksen vilkastuminen on lähes unohtanut sen tutkimisen opiskelijoilla (Virtanen ym. painossa). Ammatillisen identiteetin kehittymisen tukeminen kannustaa opiskelijoidenkin ammatillisen identiteetin tutkimukseen. Opiskelijoihin kohdistuneissa tutkimuksissa on todettu, että ammatillinen identiteetti kehittyy opiskelijoilla jo opintojen aikana, tosin melko yksilöllisesti ja alakohtaisesti (Virtanen ym. painossa). Tarkastelen tutkimuksessani korkeakouluopiskelijoiden ammatillista identiteettiä, sisältäen henkilökohtaisen suhteen yhteiskunnallista tulevaa tehtävärooliaan kohtaan. Opiskeluaika on osa persoonallisesti ja sosiaalisesti muotoutuvan ammatillisen identiteetin kehittämisprosessia.

2.2.2 Sosiaalis-persoonallinen ammatillinen identiteetti

Eteläpelto (2007, 92) luonnehtii identiteettiä lähtökohdiltaan sosiaalis-kulttuuriseksi tunnustaen samalla yksilön subjektiivisuuden, toimijuuden ja agenttivuuden. Eteläpellon (2007,

141) mukaan identiteettiä tuotetaan sekä kertomalla itsestä tarinoita, joissa vaikuttavat kulttuuriset tarinat, että käytännön toiminnalla. Identiteetti ja sen sukulainen subjekti kuvaavat ihmistä aktiivisena toimijana eli agenttina, joka toiminnallaan muoaa sosiaalista elämäänsä (Eteläpelto 2007, 98). Identiteetti on eräänlainen mentaalinen käsitys, jonka yksilö kokee itselleen sopivaksi, ja jonka tai useiden sellaisten suorittamista subjekti (minuus) tavoittelee (mts. 118–119). Ammatilliset identiteetitkin voidaan ajatella edustuksina, joiden suorittamista yksilö subjektina tavoittelee. Subjekti kokoaa eri identiteetit "oman rakennuksen osiksi" ollen näiden identiteettien yhteenveto tai perusta. Subjekti heijastaa identiteettiä pysyvämpää ja ehjempää. (mts. 2007, 121.) Vuorovaikutuksellisen kokonaisuutena identiteetti ja agentti heijastavat yksilön syvää ydinolemusta, subjektiutta. Yksilöllisyyden vaatimus on ajallemme tyypillistä. Baumanin (2002, 42) mukaan yksilöllistymisessä identiteettiä pidetään tehtävänä, josta suoriutuminen ja sen seuraukset ovat yksilön vastuulla.

Identiteettiä käsitellään usein kuulumisen, samastumisen ja osallisuuden kautta. Kaiken kaikkiaan identiteetti ymmärretään yksilön persoonallisen ja sosiaalisen todellisuuden riippuvuussuhteen välittäjäksi, jolloin se toimii yksilöllisen ja yhteiskunnallisen leikkauspisteessä. (Eteläpelto 2007, 96–97.) 2000-luvulla identiteetti on ymmärretty usein oppimisen ja sosiokulttuurisen ympäristön linkiksi (Eteläpelto 2007, 102). Niin läheiset kuin kaukaiset ohjaavat sosiaaliset vihjeet muokkaavat käytöstä välittömissä olosuhteissa. Nämä vihjeet saavat aikaan kognitiivisesti pysyvämpiä muutoksia yksilössä oppimisen kautta. (Billett & Somerville 2004, 313.) Identiteetti rakentuu lukuisten persoonallisten ja sosiaalisten prosessien avulla, joiksi Eteläpelto (2007, 139) luettelee niin elämäkerralliset, sosiaaliset, kognitiiviset, sukupuolitetut, ruumiilliset kuin emotionaaliset prosessit.

Yksilö kirjoittaa ammatillisen kehittymisensä yksilöllisen narratiivin yhä uudestaan, hyödyntäen yhteisössä vallitsevia tarinoita (Eteläpelto 2007, 138; Varila & Rekola 2003, 92). Yksilön työhön ja ammatillisuuteen liittyvä identiteetti kietoo yhteen ammattialan yhteiskunnallisen, sosiaalisen ja kulttuurisen käytännön. Samalla se kietoo mukaan yksilölliset merkitykset työn asemasta elämässä, työhön liittyvistä arvoista ja eettisistä sitoumuksista. Yksilön kokemukset ovat persoonallisia, koska kehitys on uniikki jollakin tavoin (Billett & Somerville 2004, 311). Työelämä kannustaakin ammattirajojen rikkomiseen joustavuuden ja monitaitoisuuden vaatimuksilla (Julkunen 2007, 35). Yleistä on useampien ammattien hankkiminen. Koulutus antaa pohjan, jolta voi ponnistaa työssä oppimiseen. Moniammatillisten taitojen edellytyksestä seuraa

ammattitaidon pilkkominen useiksi taidoiksi. Tämä saa aikaan eri ammattien eriteltyjen taitojen samankaltaisuutta. (Julkunen 2007, 35.) Ammatillisen identiteetin yksilöllistymisen lisäksi se saa yleisiäkin piirteitä. Tämä kaikki saa pohtimaan, millaisia ammatillisen identiteetin eroja se tarkoittaa eri ikäpolvilla, eri alojen edustajilla ja erilaisilla opiskelijoilla, joilla on jo sinänsä erilaiset henkilöhistoriat.

Bauman (2002, 30) toteaa, että yhteiskunnassamme ”se, mikä on hajonnut, ei ole enää liimattavissa entiselleen, kokonaisuutta ei enää ole”. Ammatillinen identiteettikin koostuu osatekijöistä. Vaihtaessaan omaa paikkaa, ammatillinen identiteetti tulee koota uudelleen, ja lopputulos muuttuu. Julkunen (2007, 33) pohtii pysyvemmän identiteettipääoman mahdollisuutta ammatillisessa identiteetissä. Haastavan, mutta hallitun identiteettipääoman avulla yksilö muokkaa ja esittää identiteettinsä kulloiseenkin työelämätilanteeseen sopivaksi (Julkunen 2007, 36). Identiteetti ohjaa tarkoituksellista tietoista ajattelua, valvoo oppimisprosesseja ja vaikuttaa siihen, kuinka yksilö sitoutuu sosiaalisiin esityksiin, joita hän kohtaa. Yksilön ammatillinen identiteetti sekä muokkaa että muokkaantuu (eli tapahtuu oppimista) tässä vuorovaikutuksellisessa prosessissa. (Billett & Somerville 2004, 310–311.) Oppimisen avulla luomme uudenlaisia merkityksiä sekä muokkaamme käsityksiä itsestämme. Oppiminen ja identiteetti ovat vuorovaikutuksessa toisiinsa. (Eteläpelto 2007, 139.) Niin opiskeluaikana kuin työelämässä ammatillista identiteettipääomaa kartutetaan, muokataan ja käytetään. Bauman (2002, 39) toteaa suuntaavamme aina kohti tulevaisuuden päämääriä, mikä heijastaa myös identiteetin olemassaoloa täyttymättömänä projektina. Samalla se muistuttaa identiteetin jatkumosta sitoen yhteen aikajänteen useat ulottuvuudet.

2.2.3 Opiskelijan ammatillinen identiteetti -projekti

Ammatillinen identiteetti on oman osaamisen tunnistamista sekä kehittämistä. Omista vaatimuksista saavuttaa opiskelujen aikana alan täysi hallinta tulisi ymmärtää hellittää. Opiskelujen aikana rakennetaan kuitenkin ammatillista identiteettiä (Virtanen ym. painossa). Eteläpelto (2007, 90) toteaa, että työidentiteetissä ovat mukana niin henkilöhistoria kuin tulevaisuuden odotukset työstä. Vaikka tarkastelemme tätä hetkeä, on siinä aina läsnä mennyt ja tuleva sosiaalisena ja persoonallisena yhteenvetona. Opiskelijankin ammatillisen identiteetin projektissa voidaan erottaa elämänhistorian ja tulevaisuuden vaikutus tämän hetken kokemuksessa. Ammatillinen identiteetti on niin

persoonallista kuin sosiaalista rakentumista omaan alaan, niiden painottuminen vaihdellen (Virtanen ym. painossa).

Ammatillinen identiteetti omaksutaan käytäntöyhteisöissä, joissa sosiaalistuminen, oppiminen ja vuorovaikutus ovat olennaisia tekijöitä (Eteläpelto 2007, 108). Opiskelu-aika ja sen sosiaaliset ympäristöt voivat täten saada merkittäviä jälkiä yksilöön. Useiden opiskelijoiden työkokemus tai opintoihin kuuluva harjoittelu vaikuttanee opiskelijoiden ammatillista identiteettiä vahvistaen. Tutkimusten mukaan niin opiskelijat kuin työnantajat kokevat, että osa-aikaisen työelämäkokemuksen hankkiminen opintojen aikana on eduksi työllistymiselle (Wendlandt & Rochlen 2008, 160–161). Tämä kokemus on ristiriidassa yhteiskunnassamme korostetun nopean valmistumisen ja opiskelu-aikaa viivästyttävän töissä käymisen vähentämisen kanssa. Jotta työssäkäynti palvelisi entistä paremmin omalle alalle siirtymistä, tulisi kiinnittää huomiota siihen, että työ vastaisi omaa alaa. Tutkinnon arvostaminen saattaa heikentää, mikäli rinnalla ei ole ollut mahdollista kerryttää työkokemusta ja työelämätaitoja, joita työnantajat odottavat (Wendlandt & Rochlen 2008, 155). Tosin taitovaatimukset muuttuvat jatkuvasti. Henkilökohtaisen, erityisen ammattitaidon sijaan nykyisin odotetaan oppivaa, sopeutuvaa ja laajempaa potentiaalisuutta (Julkunen 2007, 47).

Jo opintojen aikana opiskelijan tulee työstää ammatillista pääomaansa, omaa osaamistaan, heikkouksia ja vahvuuksia ympäristön tuella. Eteläpelto (2007, 138) korostaa vielä enemmän aktiivista omien rajojen työstämistä ja identiteettineuvotteluja, kun yksilöllä on yksilöityneempi, epävarmempi ja epäjatkuvampi sosiaalinen työympäristö. Oman alan, sen sopivuuden ja mahdollisuuksien miettiminen vaikuttaa ammatilliseen kokemukseenkin. Oman osaamisen kriittinen tarkastelu on osa tietoista ammatillista identiteettikokemusta. Näiden tavoitteiden, tarpeiden tai haasteiden pohtiminen ohjaa opiskelijoita jo koulutuksensa aikana. Ne tulisi huomioida koulutuksen tavoitteissa ja käytännöissä. Le Mastre ja Paré (2006, 106) jakavat professionaalisen identiteetin persoonalliseen ja professionaaliseen tietoon. He osoittavat, kuinka useat erilaiset tiedon muodot vaikuttavat professionaalisen identiteetin kehityksessä. Persoonallisen tieto jakautuu itsetuntemukseen ja metakognitioon. Professionaalinen tieto jakautuu sisällölliseen tietoon, menettelytapatietoon sekä tietoon professiosta. (Le Mastre & Paré 2006, 106.) Ammatillisessa identiteetissä saattaa olla osa-alueita, joita on mahdollista kehittää opiskelu-aikana toisia osa-alueita enemmän.

Virtasen ja Tynjälän (2009) tutkimuksen tuloksissa yliopisto-opiskelijat kokevat saavansa työelämätiedoista ja -taidoista eniten informaatiota varsinaisen

yliopistokoulutuksen ulkopuolelta, kuten työkokemuksen, työssä olevien kavereiden sekä muiden yliopisto-opiskelijoiden kautta. Vaikka opintojen aikaiset yhteydet työelämään koetaan niukkoina, antaa koulutus opiskelijoista kohtalaisesti tilaisuuksia kehittää ammatillista osaamista (Virtanen & Tynjälä 2009). Korkeakoulu-aika on kehittymistä alan asiantuntijuuteen oman osaamisensa subjektina, mikä jatkuu työelämässä. Korkeakoulutuksen tehtävä on opiskelijoiden kehittäminen asiantuntijuuteen (Vuorinen ja Valkonen 2007, 17). Eteläpelto ja Vähäsantanen (2006, 45) muistuttavat, että ammatillisen identiteetin lopullinen neuvottelu tapahtuu työyhteisöjen sosiokulttuurisissa ympäristöissä. Se ei poista sen prosessointia jo opiskelujen aikana. Eteläpelto (2007, 115) vetoaa opintojen ja työuran aikaiseen ohjaukseen, jossa annettaisiin luottamusta omaan osaamiseen sekä voimaannutettaisiin opiskelijat oman ammattikehityksensä agenteiksi. Tarvetta on peruskoulutukselle, joka kehittää geneerisiä ja yleisiä taitoja sekä oppimaan oppimista, spesifeihin tehtäväprofiileihin kiinnittyvien ammatti-identiteettien sijaan (Eteläpelto 2007, 115). Vaikka ammatillinen identiteetti näyttäytyy muuttuvana opiskelujen ja työelämän edetessä, ei se vähennä sen merkitystä. Alakohtaisuudessakin kannustin on oppimaan oppimisessa ja yleisvalmiudessa liian spesifin käytännön valmiuden sijaan.

Opiskelijoiden kehitysprosessissa tulevaisuusajatukset ovat koko ajan läsnä. Opiskelijoille tulevassa työssä keskeistä on sitoutuminen merkitykselliseen tavoitteeseen, johon työrooli tai ammatillinen kenttä on ennemminkin väline tai mahdollisuus (Nyström, Dahlgren & Dahlgren 2008, 221). Opiskelijat haluaisivat ammatillisen kehityskaarensa aikana tehdä jotain erilaista, muuttaa työssään suuntaa. Ammatillinen kehityskaari ymmärretään epävarmana. Osaamista ja tietoa on laajasti. Osaamisena ymmärretään jo oman ammattialansa jatkuva etsiminen. (Nyström ym. 2008, 221–222.) Jatkuva liike kehityskaarella voi merkitä ammatillisen identiteetin korostuneempaa asemaa eräänlaisena ”peilinä” yksilölle. Nyströmin ym. (2008, 228) tutkimus puhuu sen puolesta, että ammatillinen identiteetti ja visiot tulevasta työstä ovat läsnä, vaikka ne muokkaantuvat ajan mukana.

Shah, Pell ja Brooke (2004, 24) toteavat, että useimmat yliopistosta valmistuneet kokevat työttömyysjaksoja valmistumisen jälkeen ennen ammatillisen aseman saavuttamista. Monet eivät ole ainakaan aluksi tutkintonsa tasoisessa työssä. Useimmat kokevat valmistumisen jälkeisen kouluttautumisen tarpeelliseksi uralla etenemiseksi. (Shah ym. 2004, 24). Työmarkkinoille asettuminen vie valmistuvilta aikaa. Kouluttautumisen ja työelämän sujuvampaa vuorovaikutusta tulisi lisätä. Shah ym.

(2004, 25) toteavat, että taitojen kehittämisosuutta opinnoissa tulisi tuoda selkeämmin esiin, jotta opiskelijat ymmärtäisivät, mitä taitoja he ovat hankkimassa ja mikä on niiden merkitys työelämässä. Työn löytämis- ja sosiaalistumishaasteet tulisi ymmärtää koulutus-työelämä-jatkumona ollen osa uralla menestymistä.

Yksilö tarvitsee ymmärryksen ja halun kehittää kerroksellista ammatillista identiteettiä. Ammatillinen identiteetti kertoo yksilön omasta suhteesta yhteiskunnalliseen toimintaan, työnjakoon ja siihen, miten hän ymmärtää asemansa ja osallisuutensa nyt ja tulevaisuudessa (Eteläpelto & Vähäsantanen 2006, 45). Ammattiympäristöt ennalta määrättyinä samastumiskohteina ovat vähissä. Yksilön tulee aktiivisesti etsiä osaamisensa kehittämisen yksilöllisiä malleja, ammatillisia menettelytapoja ja käytäntöjä. (Eteläpelto 2007, 108.) Samastumiskohteet ovat kuitenkin merkittäviä jatkuvuuskokemuksia (Eteläpelto 2007, 110). Niitä opiskelijatkin todennäköisesti jollain tavoin etsivät ympäriltään. Eteläpelto (2007, 117) uskoo, että vahvemmin yrittäjämäinen yksilöllinen työidentiteetti ilmenee korkeammin koulutetuilla sekä yksilöillä, joilla on jo työuran tuoma sosiaalinen verkosto ja osaaminen.

Julkunen (2007, 33) määrittelee ammatin institutionaalisiksi taidoiksi, joiden huipennusta ammattikuntalaitos ja professiot ovat. Ammattialoilla vallitsee erilaisten kulttuurien vaikutus työidentiteetteihin (Eteläpelto 2007, 110). Jo opiskelijalle oman ammattiryhmän jäsenyys edustaa jonkinlaista vaikutinta ammatilliseen identiteettikokemukseen. Korkeakoulujen eri alojen välillä on painotuseroja sosiaalisen ja persoonallisen vaikutuksessa ammatilliseen identiteettiin. Opiskelijoiden ammatillinen kehittyminen ei ole seurausta vain yksilön motivaatiosta, vaan työpaikan olosuhteet ja koulutuskäytännöt suhteessa työssäoppimisen järjestelyihin ovat yhteydessä niin opiskelijan oppimiseen kuin ammatilliseen kehittymiseen (Virtanen, Tynjälä & Eteläpelto 2009). Yksilöt ovat alakohtaisesti erilaisessa asemassa sen suhteen, kuinka tunnistettavan identiteetin ammatti antaa ja kuinka paljon ammattiin sisältyy sosiaalista muistia (Julkunen 2007, 34). Eri alojen tutkiminen auttaa ymmärtämään ammatillisen identiteetin yleistä ja erityistä luonnetta niin opiskelijoiden kuin työntekijöiden näkökulmasta.

3 TUTKIMUSASETELMA JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Pro gradu -tutkielmassani selvitän korkeakouluopiskelijoiden ammatillisen identiteetin luonnetta. Tavoitteenani on lisätä tietoa liian vähäiselle tutkimukselle jääneestä opiskelijoiden ammatillisesta identiteetistä. Tutkin ammatillista identiteettiä rajatusti yliopisto- ja ammattikorkeakoulussa sosiaali-, hoito- ja terveysaloilla, mikä on lähtökohtana myös ammatillisen identiteetin vertailuun yliopiston ja ammattikorkeakoulun sekä niiden eri alojen välillä. Ammatillisen identiteetin kehitysprosessin tarkastelu ei ollut mahdollista tutkimuksessani, sillä aineiston kerääminen kyselylomakkeella opiskelijoilta ei tavoita sitä.

Varila ja Rekola (2003, 94–95) erottelevat ammatillisen identiteetin luonteessa sosiologisen, psykologisen ja pedagogisen näkökulman. Sosiologit tarkastelevat ammatillisuuden tarpeen ja kokemusten ilmenemistä yhteiskunnan rakenteissa. Psykologiassa tarkastellaan ammatillista identiteettiä osana yksilön kasvu- ja kehitysprosesseja, ammatillisen elämäkertomuksen syntymistä. Pedagogiikassa tarkastellaan koulutusjärjestelmien mekanismeja tuottaa ammatillisia identiteettejä. (Varila & Rekola 2003, 95.) Tutkimuksessani ilmenevät nämä kokonaisuuden kaikki kolme näkökulmaa.

Tutkimukseni on kvantitatiivista tutkimusta, jossa tutkimuskysymyksiin vastataan kvantitatiivisen aineiston ja tilastollisen analyysin avulla. Kvantitatiivisella mittarilla saadaan selville totuutta, mutta ei koko totuutta (Metsämuuronen 2005, 103). Kvantitatiivisesti ei päästä kovin syvälle, mutta toisaalta tutkimusmenetelmä mahdollistaa ison aineiston käsittelyn. Aineistoni on kerätty vastaajilta yhtenä ajankohtana. Näin ollen tutkimuksessa voidaan kuvata eri ilmiöitä ja selvittää asioiden keskinäinen korrelaatio, mutta ei selittää asioiden syy-seuraus-suhteita (Vastamäki 2007, 126).

Tutkimustavoitteen mukaiset tutkimuskysymykseni ovat suunnanneet ja rajanneet aineiston hankintaa sekä ohjanneet analyysissa. Ammatillista identiteettiä selvittämään laatimani päätutkimuskysymykset ja alatutkimuskysymykset ovat seuraavat:

- 1) Minkälainen on korkeakouluopiskelijan ammatillisen identiteetin rakenne?

- 1a) Miten ammattikorkeakoulu- ja yliopisto-opiskelijoiden ammatillinen identiteetti eroaa toisistaan?
 - 1b) Miten viiden sosiaali-, hoito- ja terveystieteiden korkeakouluopiskelijoiden ammatillinen identiteetti eroaa toisistaan?
- 2) Miten käsitys ammatillisesta identiteetistä projektina ilmenee tutkimushetkellä korkeakouluopiskelijoiden ammatillisen identiteetin rakentumisessa?

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

4.1 Kyselyaineisto

Tutkimukseni on osa Euroopan sosiaalirahaston (ESR) rahoittamaa *Ohjauksen ja työelämätaitojen kehittäminen korkea-asteella* -hanketta. Jyväskylän yliopiston koulutuksen tutkimuslaitoksessa toteutetaan hankkeen kaksi osaprojektia. Pro gradu -tutkielmani aineisto on peräisin *Työelämävalmiudet ja -yhteydet korkea-asteella* -osaprojektista. Kyseisessä projektissa tutkija Anne Virtanen tutkii sekä korkea-asteen opiskelijakokemuksia että heidän opettajien ja työelämäohjaajien kokemuksia koulutuksen työelämäyhteyksistä ja niiden tuottamista työelämävalmiuksista. Lisäksi hän tarkastelee pedagogisia ratkaisuja, joilla voidaan tukea opiskelijoiden työelämätaitojen kehittymistä korkea-asteella. Aineistoa on kerätty ja kerätään kyselyillä ja haastatteluilla. Toteutin tutkimukseni yhteistyössä Anne Virtasen kanssa, rajaten kuitenkin oman aiheeni ja aineiston tutkimusprojektista. Tutkimuskohteenani ovat kyselylomakkeeseen vastanneet sosiaali-, hoito- ja terveysalojen ammattikorkeakoulu- ja yliopisto-opiskelijat ammatillisen identiteetin osalta.

Korkeakouluopiskelijoille laadittiin internetkyselylomake syksyn 2009 aikana. Se sisältää kysymyksiä valmiilla vastausvaihtoehdoilla sekä muutamia avoimia kohtia. Lomake perustuu aikaisempaan tutkimukseen, jossa Anne Virtanen on tutkinut yhdessä Päivi Tynjälän ja Marja-Leena Stenströmin kanssa ammatillisen peruskoulutuksen opiskelijoiden ammatillisen identiteetin muodostumista (ks. Virtanen, Tynjälä & Stenström 2008; Virtanen, Tynjälä & Stenström painossa). Kyseinen lomake toimi hyvänä pohjana uuden aineiston keruun suunnittelulle. Kyselyn käyttö on lisännyt tietoa sen käyttäytymisestä ja sekin on jo laadittu aiempaa tutkimusta hyödyntäen. Muokkasimme lomaketta korkeakoulukontekstiin sopivaksi. Kyseisessä lomakkeessa ammatillista kehittymistä tarkasteli osio, joka mittasi sitä koulutuksessa opiskelevilta työssäoppimiseen ja alaan asennoitumisen näkökulmasta. Nyt väittämien kehitystyön tarkoituksena oli erityisesti muokata ne kattamaan opiskelijoiden korkeakouluopinnot kokonaisuudessaan sekä ajankohtaistaa niitä viimeaikaisen ammatillisen identiteetin tutkimuksen perusteella. Kysymykset luodaan aina tutkimuksen tavoitteen ja tutkimuskysymysten pohjalta, mittarin perustuessa aiheen teoriaan (Valli 2007a, 102–103). Kehitystyössä olimme jatkuvasti yhteistyössä Anne Virtasen kanssa.

Tämän tutkimusprojektin kyselyssä yksi väittämätteristo, kysymysosio 19: *Arvioi seuraavien väittämien avulla, millaisena ammatillisena kokemuksena näet opintosi*, käsittelee erityisesti ammatillista identiteettiä (liite 1). Pohdittuani väittämiä ja tarpeellisia taustamuuttujia laadimme väittämätteriston ammatillisesta identiteetistä sekä taustamuuttujat (liite 2). Kyselylomakkeen aloittavat tyypillisesti taustakysymykset. Tarkoituksena on käyttää niitä selittävinä muuttujina eli tarkastella tutkimusjoukkoa ja tutkittavaa ominaisuutta taustakysymysten vastausten avulla. Samalla ne toimivat lämmittelijöinä. (Valli 2007a, 103.) Virtanen laati kyselylomakkeen muut osiot ja kokonaisuuden. Hän toteutti myös kyselyn muuttamisen internetkyselylomakkeeksi.

Väittämätteriston ja muiden tarpeellisten muuttujien pohdinnassa auttoi alan kirjallisuuteen tutustuminen sekä keskustelut, aikaisempien tutkimusten lisäksi. Lomakkeen laadinnassa ja muokkauksissa on hyödynnetty ammatillisen identiteetin nykyistä tutkimustietoa (ks. esim. Eteläpelto 2007; Eteläpelto & Vähäsantanen 2006). Kysymyksessä 19 mittarin muodostavalla neljäntoista väittämän kokonaisuudella mitataan ammatillista identiteettiä, missä samalla yksittäinen väittäminen on tutkimustietona merkityksellinen ja sen tarkkuudella on yhteys koko mittarin tarkkuuteen (ks. Metsämuuronen 2005, 103). Ammatillinen identiteetti on haastavan abstrakti käsite rajata mitattavaan muotoon. Sitä on mahdoton täysin mitata, sillä on vaikea määritellä, milloin sitä on paljon tai vähän, kun sitä ei oikeastaan voi koskaan lopullisesti saavuttaa itselleen. Parempaa tietoisuutta omasta identiteetistä lisää, mikäli tietää, kuka on, mihin kuuluu ja mitä tavoittelee (Eteläpelto 2007, 93). Ammatillisen identiteetin muuttamisessa väittämällä mitattavaan muotoon on taustalla teoreettisessa tarkastelussa käsitelty ammatillisen identiteetin prosessiluonne. Siinä persoonallinen ydin on vuorovaikutuksessa sosiaaliseen todellisuuteensa, missä vaikuttavat yksilön elämänhistoria ja tulevaisuuden ajatukset (Eteläpelto 2007, 90; Virtanen ym. painossa). Väittämät on laadittu niin, että tavoitteena on selvittää, sen mukaan kuin määrällisesti pystytään, korkeakouluopiskelijoiden ammatillisen identiteetin persoonallista ydintä, omaan alaan samastumista (sosiaalinen todellisuus) sekä menneen ja tulevaisuuden vaikutusta. Kukin väittäminen sisältää joitakin näistä ammatillisen identiteetin piirteistä. Aineiston analyysissä näistä muodostetaan uudelleen kokonaisuudet.

Väittämätteriston vastausvaihtoehdot on toteutettu Likertin mitta-asteikolla. Useimmiten vastausvaihtoehdot ovat asteikolla täysin samaa mieltä (=TSM) – täysin eri mieltä (=TEM), huomioiden kuitenkin mittauskohteen sovittamisen asiasisältöön (Valli

2007a, 116). Kyselyn asteikko on toteutettu asteikolla 1–4 (1=TEM ja 4=TSM) en osaa sanoa -vaihtoehto poisjätettynä. Näin vastaajat ovat pakotettuja valitsemaan myönteisen tai kielteisen kannan. Vastaaaja voi ilmaista mielipiteettömyyden jättämällä vastaamatta (Valli 2007a, 116). Likert-asteikolla on useita vastauksiin ja tuloksiin vaikuttavia vastauskäyttäytymisilmiöitä. Osa ihmisistä ei mielellään ota voimakkaasti kantaa välttämällä ääripäiden valitsemista. (Valli 2007a, 117.) Nämä on muistettava tutkimuksen analyysi- ja johtopäätösvaiheessa.

Vastamäki (2007, 136–137) kehottaa testaamaan laaditun mittarin toimivuutta esitutkimuksella, jossa vastaajilla on mahdollisuus palautteenantoonkin, ja kehittämään siten mittaria yhä tarkoituksenmukaisemmaksi. Valli (2007a, 102) toteaa, että kyselylomaketutkimuksissa kysymysten onnistunut muoto on keskeisin perusta tutkimustulosten luotettavuudelle. Näin kyselyn kehittämiseen saattaa tulla mukaan laadullisia tekniikoita, kuten koekyselyyn vastanneiden haastatteluja tai avoimia vastauksia, mikä muistuttaa laadullisen ja määrällisen lähestymisen yhdistämiseduista (Punch 2003, 34). Tämä ilmeni kehitysprosessissamme. Kyselylomake testattiin loppuvuodesta 2009 korkeakouluissa opiskelevilla tuttavillamme ja yliopiston henkilökunnalla, ennen varsinaisille tutkimushenkilöille lähettämistä. Tämän avulla kyselylomakkeeseen tehtiin vielä muutamia korjauksia.

Koko aineiston hankintaprosessin ajan olimme tiiviissä yhteydenpidossa Anne Virtasen kanssa, joten olen ollut tietoinen prosessin haasteellisesta etenemisestä. Ennen kuin linkit internetkyselylomakkeeseen päästiin lähettämään opiskelijoille sähköpostitse, hankittiin loppuvuodesta 2009 kohdekorkeakouluilta tutkimusluvut sekä opiskelijoiden sähköpostiosoitteet (liite 3). Kyselyille laadittiin sähköpostisaatekirje (liite 4) ja päätettiin sopiva ajankohta kyselyn lähettämiseksi. Kyselyn aluksi, kysymysten ohella, on merkityksellistä saada luotua vastausohjeen avulla luottamuksellinen ja tutkimusta arvostava suhde tutkittavan ja tutkijan välille (Valli 2007a, 104). Kysymyksiin vastaaminen tosin tulee onnistua ilman vastausohjettakin, koska kaikki eivät jaksakaan keskittyä sen lukemiseen (Valli 2007a, 106). Tammikuussa 2010 opiskelijoiden sähköpostiosoitteisiin lähetettiin saatekirjeen saattelemana linkki internetkyselylomakkeeseen. Opiskelijoille lähetettiin kaksi kertaa sähköpostitse muistutus kyselyyn vastaamisesta. Aktivoinnin tavoitteena oli parantaa vastausprosenttia ja näin tutkimuksen luotettavuutta.

4.2 Tutkimuksen kohdejoukon valinta

Tutkimuksen aluksi rajasimme sosiaali-, hoito- ja terveysalat, joilta tutkimme opiskelijoita. Valintaa ohjasi tavoite ottaa mukaan tyypillisiä ja toisilleen läheisiä sosiaali-, hoito- ja terveysaloja yliopistossa ja ammattikorkeakoulussa sekä alojen yleisyys samankaltaisten alojen joukossa. Aikaisemmat tutkimukset sosiaali- ja terveysalojen opiskelijoista loivat myös kiinnostusta tutkia alan opiskelijoita lisää. Suomalaisista korkeakouluista ovat tutkimuksessa mukana ne, joiden sijaintialueella tarjotaan sekä tutkimuskohdejoukkonani olevien ammattikorkeakoulualojen että yliopistoalojen kouluttautumismahdollisuuksia. Tutkimusprojektin kuuluminen Manner-Suomen ESR-ohjelmaan rajaa osaltaan korkeakoulupaikkakuntien valinnan Suomen länsipuolelle. Näin kyselyyn vastaajat on valittu osaksi ei-satunnaisella otannalla. Tutkimuksessa ovat mukana Jyväskylän, Tampereen ja Oulun seudun korkeakoulut. Taulukosta 1 selviää tutkimuksessa mukana olevat ammattikorkeakoulu- ja yliopistoalat korkeakoulupaikkakunnan mukaan luokiteltuna.

TAULUKKO 1 Tutkimusjoukon opiskelualat paikkakunnittain luokiteltuna

	Ammattikorkeakoulu	Yliopisto
Jyväskylä	Sosiaalialan koulutusohjelma Hoitotyön koulutusohjelma, hoitotyön suunt. vaihtoehto	Sosiaalityö Fysioterapia Terveystieteiden opettajan tieteenalaohjelma Gerontologia ja kansanterveys Liikuntalääketiede Terveyskasvatus
Oulu	Sosiaalialan koulutusohjelma Hoitotyön koulutusohjelma, hoitotyön suunt. vaihtoehto	Hoitotieteen tieteenalaohjelma Kliininen laboratoriotiede Radiografia Terveystieteiden opettajan tieteenalaohjelma Terveystieteiden tieteenalaohjelma
Tampere	Sosiaalialan koulutusohjelma Hoitotyön koulutusohjelma, hoitotyön suunt. vaihtoehto	Sosiaalityö Hoitotyön johtamisen koulutusohjelma Hoitotyön opettamisen koulutusohjelma Kansanterveystiede

Kaikille tutkimusjoukkoon kuuluvien alojen opiskelijoille annettiin mahdollisuus vastata sähköpostissa linkkinä lähetettyyn kyselyyn. Yliopistoissa aineistonkeruussa

hyödynnettiin yleisiä alojen sähköpostilistoja, mikä osaltaan vaikutti kohdejoukon sisältöön. Yliopistossa kohdejoukoksi muodostuivat alojen kaikkien vuosikurssien opiskelijat. Yleiset sähköpostilistat asettivat haasteen arvioida tutkimuskohdejoukon kokoa. Yliopistoalojen henkilöstön tietoisuus listojen opiskelijalukumäärästä oli hyvin karkeaa arviointia, kuten seuraavat kaksi sähköpostiviestilainausta kertovat:

Hei, en uskalla sanoa kyllä mitään lukuja tuosta listasta, mutta jos heittäisi karkean arvion niin luku on yli 100 mutta kuitenkin alle 200.

Listat ovat pääasiassa pääainekohtaisia, mutta niillä voi olla joitakin päällekkäisyyksiä (sama opiskelija ilmoittautunut useamman pääaineen listalle).

Yhteenvedona annetuista arvioista yliopistoalojen kohdejoukon kokoarvio on noin 1196 sosiaali-, hoito- ja terveysalan opiskelijaa. Ammattikorkeakoulussa kysely toimitettiin niille sosiaali- ja hoitoalan kolmannen vuosikurssin opiskelijoille, jotka ovat antaneet luvan luovuttaa sähköpostiosoitteensa tutkimusta varten. Ammattikorkeakouluista sosiaali- ja hoitoalan opiskelijoita oli mukana tutkimuksessa 350. Yhteensä tutkimuksen kohdejoukkona oli 1546 opiskelijaa.

4.3 Aineiston käsittely

Tutkimuksen internetkyselylomakkeen vastaukset olivat siirrettävissä suoraan SPSS-analyysiohjelmaan. Tutkimukseni aineisto oli kerättyä maaliskuussa 2010, jolloin siirsin sen tilastolliseen analyysiohjelmaan PASW Statistics 18. Kyselylomakkeeseen määriteltyjen alojen lisäksi yliopistoista (tiedekuntien sähköpostilistoilta) tuli mukaan muidenkin alojen opiskelijoita. Aineistoa tarkasteltuani poistin sieltä tutkimuksen tavoiteltuun kohdejoukkoon kuulumattomia opiskelijoita ja korjasin havaittavissa olevia virheitä. Ennen poistoja vastaajia oli 543. Lisäsin myös uusia vaihtoehtoja kyselyn pääainemuuttujaan sekä luokittelin pääainemuuttujista laajemmat luokat. Poistin aineistosta ammatillisen identiteetin kysymykseen vastaamatta jättäneet opiskelijat, jotta tulosten kannalta aineiston vastaajien kuvailu vastaisi kysymykseen ja siten tutkimuskysymyksiini vastanneita. Luotettavuuteen vaikuttaa, jos aineistossa on vastaamatta jätettyjä vastauksia tai vastauksia, jotka on parempi jostain syystä jättää koodaamatta (Valli 2007c, 204).

Tutkimuskohteena olevista ammattikorkeakoulun sosiaali- ja hoitoaloista muodostin kaksi ryhmää: Sosiaaliala/AMK ja Hoitoala/AMK. Sosiaaliala/AMK kattaa aineiston sosiaalialan koulutusohjelman opiskelijat. Hoitoala/AMK sisältää hoitotyön koulutusohjelman, hoitotyön suuntautumisvaihtoehdon opiskelijat. Sosiaalialaa ja hoitoalaa voivat hakea opiskelemaan lukion, ylioppilastutkinnon tai ammatillisen tutkinnon suorittaneet hakijat. Heidän valintaansa opiskelijaksi vaikuttavat koulumenestys, hakutoive ja valintakoe. (Jyväskylän ammattikorkeakoulu 2010a, 24.)

Yliopiston tutkimuskohdealoista muodostin kolme ryhmää: Sosiaaliala/YO, Hoitoala/YO ja Terveysala/YO. Sosiaaliala/YO -ryhmässä on mukana yliopistossa sosiaalityötä pääaineena opiskelevia opiskelijoita. Sosiaaliala/YO-alalle voi hakea ylioppilastutkinnolla ja ammatillisella perustutkinnolla. Yliopisto voi hyväksyä koulutukseen myös opiskelijan, jolla se toteaa olevan opintoihin riittävät tiedot ja valmiudet riippumatta pohjakoulutuksesta. (Yhteiskuntatieteiden yhteisvalinnat 2010.) Hoitoala/YO -ryhmässä ovat mukana fysioterapian, hoitotieteen tieteenalaohjelman, hoitotyön johtamisen sekä hoitotyön opettamisen koulutusohjelman, kliinisen laboratoriotieteen, radiografian ja terveystieteiden opettajan tieteenalaohjelman opiskelijat. Hoitoala/YO-alan opiskelijoilta edellytetään pohjakoulutuksena soveltuva terveysalan tutkinto eli ammattikorkeakoulututkinto tai siihen rinnastettava opistoasteen tutkinto. Terveysala/YO sisältää gerontologian ja kansanterveyden sekä kansanterveystieteen, liikuntalääketieteen, terveyshallintotieteen tieteenalaohjelman ja terveystieteiden opettajan opettajan tieteenalaohjelman opiskelijat. Terveysala/YO-aloissa on sekä soveltuvan ammattikorkeakoulututkinnon tai siihen rinnastettavan opistoasteen tutkinnon pohjakoulutukseksi edellyttäviä koulutusaloja että pelkällä ylioppilastutkinnollakin haettavia koulutusaloja. (Jyväskylän yliopisto 2010; Oulun yliopisto 2010; Tampereen yliopisto 2010.) Tutkimuksessani käsittelemäni aineistoa joko kyseisinä viitenä ryhmänä: Sosiaaliala/AMK, Hoitoala/AMK, Sosiaaliala/YO, Hoitoala/YO ja Terveysala/YO; kahtena isompana ryhmänä: AMK ja YO; tai yhtenä isona korkeakouluopiskelijaryhmänä: AMK&YO.

Lopullisessa aineistossa vastaajia oli 475 korkeakouluopiskelijaa, jolloin vastausprosentiksi muodostui 31 prosenttia (taulukko 2). Koko aineiston vastausprosenttiin verrattuna viiden eri alan vastausprosentit ovat melko tasaisia ja samansuuntainen vaihdellen 24 prosentista 41 prosenttiin (taulukko 2). Taulukko 2 kertoo viiden eri alan vastaajamäärät myös korkeakouluittain. Ammattikorkeakoulun sosiaali- ja hoitoalan 350 opiskelijan perusjoukosta kyselyyn vastasi 138 (39 %).

Sosiaali-, hoito- ja terveysalan 1196 yliopisto-opiskelijan perusjoukosta kyselyyn vastasi 337 (28 %).

TAULUKKO 2 Vastaajat(=n), perusjoukko(=N), vastausprosentit aloittain ja korkeakouluittain

<i>Tutkimuksessa olevat korkeakoulut, vastausprosentit</i>	Koulutusala					AMK&YO n / N vastaus%
	Hoitoala/ AMK	Sosiaaliala/ AMK	Hoitoala/ YO	Sosiaaliala/YO	Terveysala/YO	
	n / N	n / N	n / N	n / N	n / N	
	vastaus%	vastaus%	vastaus%	vastaus%	vastaus%	
Jyväskylän ammattikorkeakoulu	11 / 22 50 %	7 / 18 39 %				18 / 40 45 %
Oulun seudun ammattikorkeakoulu	10 / 19 53 %	25 / 57 44 %				35 / 76 46 %
Tampereen ammattikorkeakoulu	66 / 171 28 %	19 / 63 30 %				85 / 234 36 %
Jyväskylän yliopisto			22 / 128 17 %	39 / 148 26 %	59 / 280 21 %	120 / 556 22 %
Oulun yliopisto			56 / 200 56 %	0 / 0 0 %	27 / 50 54 %	83 / 150 55 %
Tampereen yliopisto			52 / 200 26 %	69 / 200 35 %	13 / 90 14 %	134 / 490 27 %
AMK&YO	87 / 212 41 %	51 / 138 37 %	130 / 428 30 %	108 / 348 31 %	99 / 420 24 %	475 / 1546 31 %
Vastaus% kaikista vastanneista	18 %	11 %	27 %	23 %	21 %	100 %

Mahdollisimman edustavan otoksen ylläpitämiseksi suositellaan mahdollisimman korkeaa vastausprosenttia, yleensä vähintään 60 prosenttia (ks. esim. Punch 2003, 42). Tämä on arvio, joka tulee käsitellä aina kunkin aineiston ja sen kontekstin ominaisuudet huomioiden. Pätevää tieteellistä tutkimusta on tehty pienemmilläkin vastausprosentteilla. Tutkimuksessani on kyse melko isosta arvioidusta perusjoukosta, jonka tarkkuuden määrittäminen yleisten sähköpostilistojen vuoksi on haastavaa. Sekin huomioiden vastanneiden määrä on hyvä sekä tasainen vastaajaryhmien välillä verrattuna kunkin alan perusjoukkoon. Tarkasteltaessa kunkin alaryhmän vastaajien määrää koko perusjoukossa, eniten vastaajia (27 %) oli yliopiston hoitoalalta ja vähiten (18 %) ammattikorkeakoulun sosiaalialalta. Kyselyyn vastanneiden vastausprosenttiin vaikuttaa aineiston käsittelyn aluksi vastaajista poistamani opiskelijat, jotka eivät olleet

vastanneet tutkimukselleni tärkeimpään lomakekysymykseen 19 tai joiden vastauksissa oli epäselvyyksiä.

Aineiston korkeakouluopiskelijoiden keski-ikä oli 33 vuotta (taulukko 3). Nuorin oli 19-vuotias ja vanhin 56-vuotias (liite 5). 50 % vastaajista oli ikävuotta 35 nuorempia. Taulukossa 3 on esitetty opiskelijoiden perustietoina ikä, sukupuoli, tutkimusajankohdan opintovuosi, aikaisempi koulutus sekä alan työkokemus niin ammattikorkeakoulu-, yliopisto- kuin kaikilla korkeakouluopiskelijoilla sosiaali-, hoito- ja terveysalalla.

TAULUKKO 3 Korkeakouluopiskelijoiden taustatietoja

		AMK	YO	AMK&YO
Ikä vuosina	keskiarvo	26	35	33
Sukupuoli	nainen	91 %	94 %	93 %
	mies	9 %	6 %	7 %
Opintovuosi	keskiarvo	3	3	3
	moodi	3	2	3
Aikaisempi koulutus	lukio	57 %	21 %	32 %
	ammattillinen perustutkinto	17 %	3 %	7 %
	lukio ja ammattillinen perustutkinto	20 %	10 %	13 %
	alempi korkeakoulututkinto tai opistotutkinto	4 %	55 %	40 %
	ylempi korkeakoulututkinto	1 %	6 %	4 %
	jokin muu	0 %	5 %	3 %
Alan työkokemus	alle 2 vuotta	58 %	21 %	31 %
	2 - 5 vuotta	19 %	13 %	14 %
	yli 5 vuotta	3 %	40 %	29 %
	ei työkokemusta alalta	20 %	27 %	25 %

Ammattikorkeakouluopiskelijoiden keski-ikä oli 26 vuotta, mutta yliopisto-opiskelijoiden 35 vuotta (taulukko 3). Ero keski-ikä välillä on ammattikorkeakoulu- ja yliopisto-opiskelijoilla tilastollisesti merkitsevä ($p < 0.001$).

Suurin osa opiskelijoista oli naisia. Tyypillisin vastaaja oli kolmannen vuoden opiskelija sekä Hoitoala/AMK -alalla (84 % vastaajista) että Sosiaali- ja terveysala/AMK -alalla (96 % vastaajista). Tämä selittyy sillä, että ammattikorkeakouluissa kysely lähetettiin kolmannen vuoden opiskelijoille. Hoitoala/YO -vastaajista 82 % oli ensimmäisen, toisen tai kolmannen vuoden opiskelijoita. Sosiaali- ja terveysala/YO -opiskelijoista 56 % ja

Terveysala/YO -opiskelijoista 64 % oli 1.–3. vuoden opiskelijoita. Yliopisto-opiskelijoista tyypillisin vastaaja oli toisen vuoden opiskelija. Ammattikorkeakouluopiskelijoilla suurimmalla osalla aikaisempi koulutus oli lukio ja alan työkokemusta alle kaksi vuotta. Yliopisto-opiskelijoilla useimmilla oli pohjakoulutuksena jo alempi korkeakoulututkinto tai opistotutkinto. Yliopisto-opiskelijoilla 40 prosentilla oli myös yli 5 vuotta alan työkokemusta.

Tutkimuksessa mukana oleville useimmille yliopistoaloille edellytetään pohjakoulutuksena ammattikorkeakoulu- tai opistotason tutkinto, kun taas ammattikorkeakoulualoille ei. Tuloksissa ilmenevä yliopisto-opiskelijoiden ammattikorkeakouluopiskelijoita korkeampi pohjakoulutus johtunee tästä. Samoin yliopisto-opiskelijoille oli tämän ohella kertynyt enemmän ikävuosia sekä työkokemusta alalta. Nämä tulokset ja täten alakohtaisuus on vaikuttamassa kaikista korkeakouluopiskelijoista laskettuihin yhteisiin taustatietotunnuslukuihin. Iän keskiarvo oli yliopistossa suurin hoitoalan opiskelijoilla (keskiarvo 39 vuotta), joilta edellytetään aikaisempi soveltuva alan tutkinto (liite 5). Matalin se oli yliopistossa sosiaalialan opiskelijoilla (keskiarvo 31 vuotta), joilta ei edellytetä aikaisempaa alan tutkintoa (liite 5).

4.4 Aineiston analyysi ja -menetelmät

Kyselylomakeaineisto on analysoitu kvantitatiivisin menetelmin. Tilastomenetelmistä on aineiston käsittelyssä ja analyyseissa käytetty frekvenssejä, keskiarvoja, prosenttijakaumia, ristiintaulukointeja, t-testiä, faktorianalyysia ja varianssianalyysia. Tutkimushenkilöistä sekä heidän vastauksista saatavaa informaatiota on tiivistetty laskemalla ja esittämällä frekvenssejä, keskiarvoja ja prosenttilukuja. Keskiarvosta ja keskihajonnasta on käytetty lyhenteitä *ka* ja *kh*. Ristiintaulukoinnin avulla on vertailtu ja esitetty tutkittavien asioiden jakautumista eri ryhmien, kuten koulutusalojen, välillä. Faktorianalyysia on käytetty tutkimuksessa, koska on selvitetty korreloivatko mitatut muuttujat keskenään muodostaen yhdistelmämuuttujia. Faktorianalyysin avulla voidaan tiivistää informaatiota muodostamalla yhdistelmämuuttujia (Metsämuuronen 2005, 581). Kysymykset, joilla on selvitetty saman ominaisuuden eri osa-alueita, yhdistetään yhdeksi mittariksi (Valli 2007a, 122).

KMO-testin arvo .81 ja Bartlett .00 osoittivat, että faktorianalyysi voidaan tehdä aineistolleni.

Faktorianalyysillä muodostetun rotatoidun matriisin perusteella tulkitaan ja nimetään faktorit sisällöllisin perustein (Metsämuuronen 2005, 588). Tutkimuksessani on muodostettu yhdistelmämuuttujat ammatilliseen identiteettiin liittyvistä muuttujista. Samaa ammatillisen identiteetin osa-alueita mittaavat väittämät on yhdistetty faktorianalyysin avulla yhdistelmämuuttujaksi. Yhdistelmämuuttujataulukon yhteydessä on mainittu Cronbachin alfat, jotka kertovat mittarin sisäisestä yhtenäisyydestä (taulukko 4). Mitä suurempi luku (maks. 1) on, sitä paremmin yhdistelmämuuttuja mittaa kyseistä ominaisuutta. (Tynjälä, Virtanen & Valkonen 2005, 60.) Rotatoidussa faktorianalyysissä muodostui neljä faktoria, mutta reliabiliteettianalyysissä (Cronbachin alfa) yksi faktori ei osoittautunut riittävän luotettavaksi jääden alle .60. Metsämuuronen (2005, 497) huomauttaa, että poistettavaksi osoittautuva osio ei tee kyseisistä muuttujista epäluotettavia, vaan heikkoutena saattaa olla, etteivät ne erottele vastaajia riittävästi ja ne ovat vastaajille samanlainen itsestänselvyys. Väittämän korrelaatiokertoimen tuli olla suurempi kuin .30 suhteessa faktoriin (Metsämuuronen 2005, 587). Vaikka osa väittämistä latautui useammalle faktorille, ne sisällytettiin yhteen yhdistelmämuuttujaan.

TAULUKKO 4 Korkea-asteen opiskelijoiden ammatillista identiteettiä kuvaavat muuttujat

Muuttuja	Cronbachin alfa	Väittämät	Korrelaatio väittämän ja muuttujan välillä
Alaan sitoutunut identiteetti	.83	Opintojen edetessä olen alkanut miettiä olenko sittenkään oikealla alalla. (käännetty)	.737
		Olen harkinnut alan vaihtoa. (käännetty)	.724
		En ole erityisen innostunut tulevista työmahdollisuuksista. (käännetty)	.620
		Tällä alalla opiskelu on unelmien täyttymys.	.551
Kokemuksellinen identiteetti	.69	Olen pystynyt hyödyntämään aiemmin oppimaani näissä opinnoissa.	.605
		Aikaisemmasta työkokemuksestani on ollut minulle hyötyä näissä opinnoissa.	.526
		Tunnen opintojen kehittävän minua myös ammatillisesti.	.408
Tietoinen identiteetti	.69	Olen saanut realistisen käsityksen omasta ammatillisesta osaamisestani.	.586
		Tiedän osaamiseni vahvuudet ja heikkoudet.	.528
		Tiedän, miten minun tulisi vielä kehittää itseäni.	.393
		Olen opintojen aikana oppinut arvioimaan itseäni kriittisestikin.	.412
		Alan tuntea olevani ammattiryhmäni jäsen.	.360
Opintojen jatkaminen		Olen kiinnostunut jatkamaan vielä opintojani.	
Alan seuraaminen		Ymmärrän, että minun tulee seurata oman alan kehitystä valmistumisen jälkeenkin.	

Kyselylomakkeen ammatillista identiteettiä mittaava väittämäpatteristo, joka sisälsi 14 väittämää, tuli arvioida asteikolla 1 = täysin eri mieltä, 2 = jokseenkin eri mieltä, 3 = jokseenkin samaa mieltä, 4 = täysin samaa mieltä. Väittämistä muodostettiin faktorianalyysin (PCA) avulla kolme yhdistelmämuuttujaa. Kolme yhdistelmämuuttujaa selittää 52 % kokonaisvarianssista. Lisäksi käytetään kahta yksittäistä muuttujaa. Taulukossa 4 on esitelty kolme yhdistelmämuuttujaa, niiden luotettavuuskertoimet (Cronbachin alfa), yhdistelmämuuttujille latautuneet väittämämuuttujat ja niiden korrelaatiokertoimet sekä kaksi yksittäistä muuttujaa. Korkeakouluopiskelijoiden ammatillista identiteettiä hahmotetaan kolmella yhdistelmämuuttujalla: alaan sitoutunut identiteetti, kokemuksellinen identiteetti ja tietoinen identiteetti; sekä kahdella

yksittäisellä muuttujalla: opintojen jatkaminen ja alan seuraaminen (taulukko 4). Kukin yhdistelmämuuttuja kuvaa useamman väittämän kautta ammatillisen identiteetin kokonaisuuden osa-alueita. Opintojen jatkaminen ja alan seuraaminen eivät muodosta yhdistelmämuuttujaa, vaikka ne ovat samankaltaisia. Ne mittaavat yksittäisinä muuttujina rajallisemmin ammatillista identiteettiä, vaikka ne osoittautuvatkin tärkeäksi osaksi opiskelijoiden ammatillisen identiteetin rakennetta.

Yhdistelmämuuttujia on käytetty yksittäisten muuttujien kanssa jatkoanalyysissä tutkimalla esimerkiksi korkeakoululajien eroja kyseisten muuttujien kuvaamissa ammatillisen identiteetin piirteissä sekä eri taustamuuttujien vaikutusta piirteissä ja niiden eroissa. Näissä jatkoanalyysissä on käytetty keskiarvoja, keskihajontaa, varianssianalyysia sekä tilastollisia merkitsevyydestejä ja usein efektikokoa. Tilastollisia merkitsevyydestejä tarvitaan, kun aineistoa on kerätty satunnaisotannalla ja halutaan testata onko tulos sattumaa (Tynjälä ym. 2005, 60). Merkitsevyydestien tulokset (p-arvo) ilmaistaan todennäköisyydellä, joka on ilmaistu joko merkillä *merk.* tai käsitteellä *merkitsevyys*. Testin tulos on tilastollisesti erittäin merkitsevä, kun se on .001 tai alle. Tätä merkitään myös kolmella tähdellä ***. Tuloksen ollessa .01 tai alle (**), se on tilastollisesti merkitsevä ja kun se on .05 tai alle (*), tulos on tilastollisesti melkein merkitsevä. (Tynjälä ym. 2005, 60.)

Tutkimuksen voimaa arvioidaan yleensä merkitsevyyden alfa-tasolla (= .05), käsittelyn vaikuttavuuden suuruudella (efektikoko) ja tutkimuksessa käytetyn otoskoon perusteella (Goodwin 2008, 154). Tyypillisen $p < 0.05$ tilastollisen merkitsevyyden tason (nollahypoteesin hylkäämiseen) sijaan suositetaan käytettävän $p < 0.01$, kun hypoteesi, jota testataan, on ristiriitainen joko teoreettisesti tai eettisesti (Coolican 1999, 267). Tilastollisessa merkitsevyydestaustuksessa arvioidaan tutkimustuloksen esiintyvyyshämmähdollisuutta toisessa vastaavassa tapauksessa tai niiden suhdetta toiseen aineistoon (Valli 2007b, 195). Tutkijat haluavat usein selvittää havaittujen keskiarvojen erojen tilastollisen merkitsevyyden lisäksi havaitun vaikutelman suhteellisen koon (Goodwin 2008, 517). Tutkimukseni tilastollisissa analyyseissä on laskettu efektikokoja. Effektikoko arvioi erilaisten asetelmien pistemäärän merkityksen ottaen samalla huomioon tulosten vaihtelevuuden (Goodwin 2008, 152). Effektikoolla voidaan tietyissä olosuhteissa arvioida otoskoon riittävyttä eron toteamiseksi (Coolican 1999, 326). Riippuen tutkimusasetelmasta efektikoon laskemiseen on olemassa erilaisia menetelmiä, joista yksi tunnettu on Cohenin *d*. Effektikoko luokitellaan joko pieneksi (noin .2), keskikokoiseksi (noin .5) tai suureksi (noin .8), minkä avulla arvioidaan

tutkimuksen vaikutusta. (Goodwin 2008, 152, 517–518.) Efektikoon arvo on merkitty tutkimuksessani tarkalla arvolla, joka on ilmaistu taulukoissa: Efektikoko (n2).

4.5 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimukseni luotettavuutta käsitellen tutkimukseni eri vaiheissa tutkimuksen toteuttamisen sekä tutkimustulosten käsittelyn yhteydessä. Pohdinnassa palaan vielä luotettavuuteen koko tutkimuksen kannalta. Tässä luvussa tarkastelen tutkimukseni luotettavuutta lähinnä tiivistämällä sen keskeisten tunnusmerkkien ilmenemistä tutkimuksessani. Metsämuuronen (2005, 467–468) ei suosittele luotettavuuden tarkastelua vasta pohdintaosiossa vaan ennen tulosten esittelyä, mielellään menetelmäosiossa. Tällöin tutkimuksen ja tulosten luotettavuus tulee ilmi lukijalle hänen edetessään loogisessa järjestyksessä. Pohdinnassa kerrataan luotettavuutta ja sen tuottamia rajoituksia suhteessa johtopäätöksiin. (Metsämuuronen 2005, 467–468.) Tutkimustuloksille avoimena olen halunnut kirjoittaa auki mahdollisimman paljon tutkimusprosessin etenemistä, jotta lukija voi siten muodostaa näkemystä luotettavuudesta.

Luotettavuutta kuvataan perinteisesti reliabiliteetilla ja validiteetilla (Metsämuuronen 2005, 64). Reliabiliteetti tarkoittaa tutkimuksen toistettavuutta. Validiteetti kertoo tutkimuksen todellisuudessa mittaavan sitä, mitä on tarkoitus. (mts. 65.) Tutkimuksen toteuttamisen ja aineiston esittelyssä olen käsitellyt luotettavuutta kohdejoukon valintaa ja kokoa tarkastelemalla, tilastomenetelmiä ja niiden tunnuslukuja esittelemällä, mittarin luomista ja kyselyä erittelemällä sekä faktorianalyysin tuloksia tarkastelemalla. Tutkimuksessa on väistämättä mukana luotettavuutta horjuttavia tekijöitä, jotka on muistettava niin analyysi- kuin johtopäätösvaiheessa.

Tutkimuksen luotettavuus on verrannollinen mittarin luotettavuuteen (Metsämuuronen 2005, 64). Tutkimuksellaan tulee mitanneeksi väärää asiaa, mikäli epäonnistuu jo käsitteiden muuttamisessa mittariksi (Metsämuuronen 2005, 102). Esimerkiksi aineiston keruussa käytetyssä kyselyssä on tavoiteltu vakaita ja toistettavia vastauksia tuottavaa selkeyttä, jotta saavutettaisiin laadukasta ja luotettavaa tietoa. Tämän mahdollistavat johdonmukaiset ja helposti vastattavat kysymykset ja vastausvaihtoehdot. Tosin toistettavuuteen vaikuttaa myös vastaajien mielentila. (Punch 2003, 42.) Validiteettiin eli pätevyyteen vaikuttaa kyselyn kohdalla se, että saatu tieto vastaa kysymykseen, mihin oletamme sen vastaavan. Vastauksia tulee siten pohtia, että

kertovatko ne niistä muuttujista, joista niiden ajattelen kertovan. Miettiessään kysymysten pätevyyttä, tulee edelleen muistaa, että vastaajien vastausrehellisyys, -tunnollisuus, -osaaminen ja laajemmin mielentila ovat vaikuttamassa. (Punch 2003, 42.) Kyselyssä käytetty asteikkokin asettaa haasteita vastauskäyttäytymisilmiöillään. Valli (2007c, 204) muistuttaa sattuman mahdollisuudesta tutkimuksessa. Kyselyissä ovat omat etunsa ja riskinsä muun muassa ajallisesti, paikallisesti sekä tutkimuskohteen ja -analyysin kannalta (Valli 2007a, 106, 111). Tutkimuksen eettisyys ja sen luotettavuus on huomioitava. Kyselylomakkeen käytössä ja käsittelyssä on huomioitu luottamuksellisuus ja anonymiteetti, yksityisyydensuoja sekä tutkimushenkilöiden oikeus tietää, miten heidän antamaa tietoa käytetään (ks. Punch 2003, 35).

Tutkimustuloksiin johtaneissa analyyseissa olen huomioinut tilastollisen testauksen lainalaisuuksia. Olen halunnut tuoda tuloksissa kattavasti esiin tilastollisten analyysien vastaukset sekä käsitellyt tulosten tilastollista merkitsevyyttä. Goodwin (2008, 151–152) toteaa, että tilastollisessa tutkimuksessa on lisääntynyt keskustelu siitä, miten tilastollisia analyyseja sekä niiden merkitsevyyttä ja luotettavuutta tulisi kuvata ja arvioida. Joissakin analyyseissa olen ottanut tulosten arvioimiseen mukaan efektikoon, merkitsevyyden p-arvo -testauksen lisäksi. Goodwin (2008, 152) muistuttaa, että nollahypoteesin merkitsevyyden testaus ja erojen tilastollisen merkitsevyyden vahvistuminen ei vielä kerro erojen koosta. Efektikoko (Effect size) on kehitetty sitä varten. Efektikoko mahdollistaa eri tutkimusten yhteismitallisen arvioinnin. (Goodwin 2008, 152.) Tutkimukseni luotettavuus perustuu tilastollisen tutkimuksen ehtojen huomioimiseen, prosessin selkeään kuvaukseen aineiston keruusta tutkimustulosten käsittelyyn sekä pohdinnassakin huomioituun luotettavuuteen.

5 TUTKIMUSTULOKSET

5.1 Korkeakouluopiskelijoiden ammatillisen identiteetin rakenne

Taulukossa 5 on kuvattu sosiaali-, hoito- ja terveysalan korkeakouluopiskelijoiden ammatillisen identiteetin muodostumista ilmentävät piirteet. Ne esitetään suuruusjärjestyksessä.

TAULUKKO 5 Keskiarvojakaumat ja -hajonnat korkea-asteen opiskelijoiden ammatillista identiteettiä kuvaavista muuttujista (min. 1, maks. 4)

	Korkeakouluopiskelijat
<i>Ammatillista identiteettiä kuvaavat muuttujat</i>	n= 475 ka (kh)
Alan seuraaminen	3.76 (.46)
Kokemuksellinen identiteetti	3.22 (.59)
Alaan sitoutunut identiteetti	3.16 (.69)
Opintojen jatkaminen	3.15 (.79)
Tietoinen identiteetti	3.06 (.45)

Vahvimpana piirteenä ammatillisessa identiteetissä ilmenee alan seuraaminen (ka 3.76). Sosiaali-, hoito- ja terveysalan korkeakouluopiskelijat suuntaavat voimakkaasti tulevaisuuteen. He oivaltavat varsin selkeästi, että alansa kehityksen seuraaminen nyt ja valmistumisen jälkeen on merkittävää. Ammatillisen identiteetin rakenteen muut osat alueet ovat korkeakouluopiskelijoilla lähes samansuuruisia, alan seuraamisen ollessa piirteistä vahvin. On kuitenkin huomioitava, että muuttujista alan seuraaminen, kuten opintojen jatkaminenkin, ovat yksittäisiä muuttujia. Se tehostaa niiden esiintuloa verrattuna yhdistelmämuuttujiin.

Toiseksi vahvin piirre korkeakouluopiskelijoiden ammatillisessa identiteetissä on kokemuksellinen identiteetti (ka 3.22). Se tarkoittaa opiskelijoiden kokevan, että heille on hyötyä aiemmin hankitusta työkokemuksesta sekä oppimastaan nykyisissä opinnoissaan. Samoin heillä on kokemus, että opinnot ovat ammatillisesti kehittäviä. Opiskelijoiden alaan sitoutunut identiteetti (ka 3.16) ja kiinnostus alan opintojen jatkamiseen (ka 3.15) ilmenevät opiskelijoiden ammatillisessa identiteetissä lähes yhtä vahvana. Alaan sitoutunut identiteetti kuvaa nimensä mukaisesti opiskelijoiden sitoutumista alalleen, onko hän unelmiensa alalla vai onko hänellä harkinnassa enemmänkin alan vaihto. Tietoinen identiteetti on opiskelijoiden ammatillisen identiteetin viidenneksi vahvin piirre (ka 3.06). Se kuvaa opiskelijoiden realistista käsitystä ammatillisesta osaamisestaan ja kriittistä arviointikykyä. Se tarkoittaa myös tietoisuutta omista vahvuuksista, heikkouksista, kehitystarpeista sekä jäsenyydestä ammattiryhmässä. Sosiaali-, hoito- ja terveystieteiden opiskelijoilla ammatillisen identiteetin muodostumisen piirteet ovat kokonaisuutena vahvoja.

5.2 Sosiaali-, hoito- ja terveystieteiden korkeakouluopiskelijoiden ammatillinen identiteetti

5.2.1 Ammattikorkeakoulu- ja yliopisto-opiskelijoiden erot ammatillisessa identiteetissä

Ammattikorkeakoulu- ja yliopisto-opiskelijoiden ammatillisessa identiteetissä sosiaali-, hoito- ja terveystieteillä ei ole juuri eroja. Taulukossa 6 on esitetty ammattikorkeakoulu- ja yliopisto-opiskelijoiden ammatillista identiteettiä kuvaavien muuttujien arvot. Muuttujat ovat samassa järjestyksessä kuin taulukossa 5. Kyseinen järjestys osoittautui vain yliopisto-opiskelijoilla piirteiden suuruusjärjestykseksi. Kuitenkaan erot ammattikorkeakoulu- ja yliopisto-opiskelijoiden identiteetin piirteiden välillä eivät ole tilastollisesti merkitseviä, paitsi kokemuksellisessa identiteetissä. Ammattikorkeakoulu- ja yliopisto-opiskelijoiden ammatillisen identiteetin piirteet osana kokonaisuutta näyttävät samanlaisena.

TAULUKKO 6 Keskiarvojakaumat ja -hajonnat AMK- ja YO-opiskelijoiden ammatillisen identiteetin muuttujista (min. 1, maks. 4)

<i>Ammatillista identiteettiä kuvaavat muuttujat</i>	AMK-opiskelijat n= 138 ka (kh)	YO-opiskelijat n= 337 ka (kh)	AMK- ja YO-opiskelijoiden keskiarvoerojen merkitsevyys	Efektikoko (n2)
Alan seuraaminen	3.72 (.50)	3.78 (.44)	p= .177	0.00
Kokemuksellinen identiteetti	3.01 (.59)	3.31 (.56)	p< .001	0.05
Alaan sitoutunut identiteetti	3.09 (.76)	3.18 (.65)	p= .223	0.00
Opintojen jatkaminen	3.09 (.74)	3.18 (.81)	p= .222	0.00
Tietoinen identiteetti	3.12 (.42)	3.03 (.46)	p= .062	0.01

Sosiaali-, hoito- ja terveysalojen ammattikorkeakoulu- ja yliopisto-opiskelijoiden ammatilliset identiteetit muodostuvat hyvin samalla tavalla. Ainoastaan kokemuksellinen identiteetin ero AMK- ja YO-opiskelijoiden välillä osoittautui tilastollisesti erittäin merkitseväksi. Kokemuksellinen identiteetti on yliopisto-opiskelijoilla (ka 3.31) vahvempi kuin ammattikorkeakoulu-opiskelijoilla (ka 3.01). Yliopisto-opiskelijat kokevat hyötävänsä ammattikorkeakouluopiskelijoita enemmän aikaisemmista kokemuksistaan nykyisissä opinnoissa. Samoin yliopisto-opiskelijoiden kokemus opintojensa ammatillista kehittävydestä on vahvempi. Tulokset kannustavat kokemuksellisen identiteetin sekä sen erojen tarkasteluun ymmärryksen parantamiseksi.

5.2.2 Opiskelijoiden ammatillinen identiteetti viidellä eri sosiaali-, hoito- tai terveysalalla

Viiden eri alan ammattikorkeakoulu- ja yliopisto-opiskelijoiden ammatillisen identiteetin tutkimustulokset vahvistavat edellä esitettyjä tuloksia (taulukko 6). Sosiaali-, hoito- ja terveysalojen opiskelijoiden ammatillinen identiteetti on pääosin samanlainen (taulukko 7). Erot kokemuksellisessa identiteetissä ovat viiden eri alankin vertailussa

TAULUKKO 7 Sosiaali-, hoito- ja terveysalan korkeakouluopiskelijoiden keskiarvojakaumat ja -hajonnat ammatillisen identiteetin muuttujista (min. 1, maks. 4)

<i>Ammatillista identiteettiä kuvaavat muuttujat</i>	Kaikki korkea- kouluopiskelijat n= 475 ka (kh)	Sosiaali- ala/ AMK n= 51 ka (kh)	Hoito- ala/ AMK n= 87 ka (kh)	Sosiaali- ala/ YO n= 108 ka (kh)	Hoito- ala/ YO n= 130 ka (kh)	Terveys- ala/ YO n= 99 ka (kh)	AMK- & YO- opiskelijoiden ka-erojen merk.	Efektikoko (n2)
Alan seuraaminen	3.76 (.21)	3.69 (.71)	3.74 (.53)	3.76 (.47)	3.82 (.36)	3.77 (.43)	p= .487	0.01
Kokemuksellinen identiteetti	3.22 (.59)	3.07 (.55)	2.98 (.62)	3.11 (.60)	3.47 (.45)	3.32 (.59)	p< .001	0.10
Alaan sitoutunut identiteetti	3.16 (.69)	2.99 (.82)	3.16 (.73)	3.15 (.69)	3.23 (.63)	3.17 (.65)	p= .338	0.01
Opintojen jatkaminen	3.15 (.36)	2.92 (.92)	3.18 (.83)	3.18 (.86)	3.21 (.68)	3.15 (.76)	p= .265	0.01
Tietoinen identiteetti	3.06 (.21)	3.04 (.62)	3.17 (.43)	2.99 (.44)	3.07 (.34)	3.02 (.53)	p= .084	0.02

tilastollisesti erittäin merkitseviä. Muiden piirteiden alojen välisiä eroja tarkasteltaessa ei ole todettavissa tilastollisia eroja, huolimatta alojen ja korkeakoulutusten koulutuseroista. Ammatillisen identiteetin muuttujien keskiarvot alojen opiskelijoilla ja erojen tilastollinen merkitsevyys alojen välillä ovat taulukossa 7.

Kaikista korkeakouluopiskelijoista Hoitoala/YO-opiskelijoilla on vahvin kokemuksellinen identiteetti (ka 3.47). Myös Terveysala/YO-opiskelijoilla kokemuksellinen identiteetti ilmenee vahvana (ka 3.32). Hoitoalan AMK-opiskelijoilla kokemuksellinen identiteetti on muiden alojen opiskelijoihin verrattuna heikoin (ka 2.98). AMK-opiskelijoilla kokemuksellinen identiteetti on YO-opiskelijoita heikompi.

Taulukossa 7 ammatillisen identiteetin muuttajat ovat koko korkeakouluopiskelijoiden ryhmälle saatujen arvojen mukaisessa suuruusjärjestyksessä. Taulukossa 7 suuruusjärjestys ei näyttäydy kyseisellä tavalla kaikilla eri alojen opiskelijoilla, ainoastaan hoitoalan ja terveystieteiden yliopisto-opiskelijoilla. Alan seuraaminen on kaikkien alojen opiskelijoilla vahvin. Hoitoala/AMK- ja Sosiaali- ja terveysala/YO-opiskelijoilla opintojen jatkaminen on kokemuksellista identiteettiä vahvempi, mikä saattaisi kertoa osa-alueiden painottumiseroista eri alojen opiskelijoilla. Erot tietyn piirteen arvoissa eri alojen opiskelijoiden välillä ovat kuitenkin tilastollisesti merkitseviä ainoastaan kokemuksellisessa identiteetissä.

5.3 Ammatillisen identiteetin jatkumo opiskelijoilla

5.3.1 Kokemusten vaikutus ammatillisessa identiteetissä

Yliopisto-opiskelijoilla on ammattikorkeakouluopiskelijoita vahvempi kokemuksellinen identiteetti, mikä korostuu erityisesti hoito- ja terveystieteiden YO-opiskelijoilla (taulukko 7). He kokevat voimakkaammin aiemman hankitun työkokemuksen ja opitun hyödyn opinnoissa sekä opintojen kehittämää ammatillisuutta. YO-opiskelijat ovat iältään vanhempia ja heillä on enemmän alansa työkokemusta kuin AMK-opiskelijoilla (taulukko 3). Hoito- ja terveystieteiden YO-opiskelijoilla on myös laajempi pohjakoulutus. Tulosten kannalta onkin huomioitava tämä erityistilanne. Niin Hoitoala/YO-opiskelijoilla on pohjakoulutuksena soveltuva alan tutkinto kuin suurimmalla osalla Terveystieteiden YO-opiskelijoista, joista vain osa opiskelee ylioppilastutkintopohjalla. Aiempien kokemusten vahvistava merkitys korostuu tuloksissa. Taulukossa 8 on

TAULUKKO 8 Varianssianalyysin tulokset (Kaksisuuntainen ANOVA): Korkeakouluopiskelijoiden iän ja aikaisemman oman alan työkokemuksen ilmeneminen ammatillisessa identiteetissä (n=475)

<i>Ammatillista identiteettiä kuvaavat muuttujat</i>	Ikävuodet					Työkokemus		ANOVA F		
	19–23 ka (kh) (n=103)	24–28 ka (kh) (n=120)	29–33 ka (kh) (n=67)	34–44 ka (kh) (n=95)	45–56 ka (kh) (n=90)	Ei ka (kh) (n=119)	Kyllä ka (kh) (n=356)	Ikä (df)	Alan työkokemus (df)	Ikä x Työ- kokemus (df)
Alaan seuraaminen	3.71 (.52)	3.74 (.46)	3.82 (.39)	3.72 (.52)	3.87 (.34)	3.79 (.41)	3.76 (.47)	1.14 (4)	0.74 (1)	0.72 (4)
Kokemuksellinen identiteetti	2.81 (.57)	3.17 (.61)	3.40 (.47)	3.34 (.50)	3.52 (.44)	3.05 (.63)	3.28 (.56)	25.46** (4)	4.60 (2)	0.88 (4)
Alaan sitoutunut identiteetti	3.00 (.77)	3.10 (.78)	3.25 (.62)	3.14 (.62)	3.38 (.50)	3.14 (.66)	3.17 (.70)	1.44 (4)	0.10 (1)	2.61* (4)
Opintojen jatkaminen	3.24 (.69)	3.14 (.78)	3.04 (.82)	3.09 (.83)	3.21 (.84)	3.18 (.74)	3.14 (.81)	2.15 (4)	4.71 (1)	0.31 (4)
Tietoinen identiteetti	2.93 (.49)	3.07 (.45)	3.08 (.45)	3.04 (.42)	3.20 (.38)	2.84 (.45)	3.13 (.43)	2.36 (4)	21.90** (1)	1.18 (4)

*** = $p \leq .001$

** = $p \leq .01$

* = $p \leq .05$

esitetty korkeakouluopiskelijoiden iän ja aikaisemman työkokemuksen vaikutus ammatillista identiteettiä kuvaaviin muuttujiin.

Ikä on luokiteltu viiteen luokkaan ja alan työkokemus kahteen luokkaan. Nämä kuvailevat tilastot on esitetty taulukon 8 vasemmalla puolella. Keskiarvoltaan opiskelijat ovat vanhimpia yliopiston hoitoalalla ja nuorimpia ammattikorkeakoulualoilla (liite 5). Ammatillisen identiteetin osa-alueiden painottuminen eri tavoin ikäluokissa ja työkokemuksen suhteen kertoo elämänhistorian vaikutuksesta niin kokemukselliseen identiteettiin kuin muihin identiteetin muuttujiin. Varianssianalyysin tulokset on sijoitettu taulukon 8 oikealle.

Opiskelijoiden ikä ja alan työkokemus vaikuttavat yhdessä tilastollisesti ainoastaan alaan sitoutuneeseen identiteettiin. Mitä enemmän ikävuosia ja alan työkokemusta opiskelijalla on, sitä sitoutuneempi hän on alansa. Yhdysvaikutus on tilastollisesti melkein merkitsevä. Alalle sitoutuneimpia ovat alan työkokemusta hankkineet vanhimmat eli 45–56-vuotiaat korkeakouluopiskelijat. Iän ja työkokemuksen yhdysvaikutus selittää alaan sitoutuneesta identiteetistä vain 2 %.

Iällä yksinään on tilastollisesti merkitsevä vaikutus opiskelijoiden kokemuksellisen identiteetin kehittymiseen. Vanhimmat opiskelijat (45–56) arvioivat kokemuksellisen identiteettinsä vahvimaksi (ka 3.52) ja nuorimmat opiskelijat (19–23) heikoimmaksi (ka 2.81). Opiskelijan kokemuksellinen identiteetti on sitä vahvempi, mitä vanhempi hän on. Tulosten mukaan iän vaikutus selittää kokemuksellista identiteettiä 96 prosenttisesti muihin selittäviin verrattuna. Tämä vahvistaa näkemystä iän merkityksestä ammatillisessa identiteetissä. Alan työkokemuksen vaikutus tietoiseen identiteettiin on tilastollisesti merkitsevä. Mitä enemmän opiskelijalla on alan työkokemusta, sitä vahvempi on hänen tietoinen identiteettinsä. Alan työkokemus selittää tietoisesta identiteetistä 83 % otettaessa huomioon muut analysoidut selittävät muuttujat.

5.3.2 Tulevaisuuden suunnitelmat

Sosiaali-, hoito- ja terveysalan korkeakouluopiskelijoiden tulevaisuuden suunnitelmissa ilmenevät jatkuvuustavoitteet alan työtehtäviin suunnatessa. Taulukossa 9 on esitetty, miten ammatillisen identiteetin osatekijät painottuvat opiskelijoiden tulevaisuuden työsuunnitelmien eri vaihtoehdoissa.

TAULUKKO 9 Ammatillisen identiteetin muuttujien keskiarvojakaumat opiskelijoiden (n=475) tulevaisuuden suunnitelmissa

<i>Ammatillista identiteettiä kuvaavat muuttujat</i>	Jatkan työpaikassani samoissa työtehtävissä. Keskiarvo (Keskihajonta) (n=46)	Jatkan työpaikassani, mutta työtehtäväni muuttuvat koulutusta vastaaviksi. Keskiarvo (Keskihajonta) (n=26)	Jatkan työpaikassani, mutta aion hakea koulutustani vastaava työtä. Keskiarvo (Keskihajonta) (n=64)	Aion hakea koulutustani vastaavia töitä. Keskiarvo (Keskihajonta) (n=285)	Suunnittelen opintojen jatkamista. Keskiarvo (Keskihajonta) (n=17)	Jokin muu vaihtoehto. Keskiarvo (Keskihajonta) (n=37)	Tulevaisuus-suunnitelmien ka-erojen merk.	Efektikoko (n2)
Alan seuraaminen	3.74 (.49)	3.81 (.40)	3.73 (.48)	3.77 (.46)	3.65 (.61)	3.84 (.37)	p= .743	0.01
Kokemuksellinen identiteetti	3.28 (.52)	3.59 (.50)	3.43 (.45)	3.15 (.60)	2.94 (.81)	3.23 (.55)	p< .001	0.06
Alaan sitoutunut identiteetti	3.23 (.71)	3.59 (.52)	3.16 (.64)	3.15 (.67)	2.79 (.85)	2.97 (.79)	p= .003	0.04
Opintojen jatkaminen	2.96 (.97)	3.23 (.71)	3.23 (.77)	3.12 (.77)	3.76 (.44)	3.19 (.78)	p= .012	0.03
Tietoinen identiteetti	3.26 (.36)	3.24 (.38)	3.11 (.44)	3.01 (.44)	2.95 (.58)	3.03 (.48)	p= .001	0.04

Sosiaali-, hoito- ja terveystalojen korkeakouluopiskelijoista suurin osa työskentelee opintojen ohessa jollakin tavoin (liite 6). Taulukosta 9 voi havaita, että tulevaisuuden suunnitelmien saamissa arvoissa on tilastollisesti erittäin merkitsevät erot kokemuksellisessa identiteetissä ja tietoisessa identiteetissä. Tilastollisesti merkitsevät erot ilmenivät myös alaan sitoutuneessa identiteetissä sekä opintojen jatkamisessa.

Kokemuksellinen identiteetti ja alaan sitoutunut identiteetti on vahvin opiskelijoilla, jotka suunnittelevat jatkavansa valmistumisen jälkeen olemassa olevassa työpaikassaan. Heidän työtehtäviä muutetaan kuitenkin heidän opiskelemaansa alaa vastaaviksi. Tietoinen identiteetti ilmenee toiseksi vahvimpana näillä opiskelijoilla. Kokemuksellinen identiteetti on heikoin opiskelijoilla, jotka suunnittelevat opintojen jatkamista. He eivät koe opintojen ammatillista tai aikaisempien kokemusten hyötyä vahvana. Vahvin tietoinen identiteetti on opiskelijoilla, jotka aikovat jatkaa valmistuttuaan nykyisessä työpaikassa samoissa työtehtävissä. Samassa työpaikassa jatkamista tavoittelevilla korkeakouluopiskelijoilla ammatillista identiteettiä kuvaavat muuttajat ilmenevät vahvimpana.

Opintojensa jatkamista suunnittelevien opiskelijoiden ammatillisessa identiteetissäkin opintojen jatkamisen osa-alue on vahvin. Kun opintojen jatkaminen korostuu ammatillisessa identiteetissä, korostuu tulevaisuuden suunnitelmissakin ymmärrettävästi opintojen jatkamisen suunnittelu valmistumisen jälkeen. Kuitenkin niilläkin opiskelijoilla, jotka aikovat jatkaa työpaikassaan, mutta hakeutua koulutusta vastaavaan työtehtävään tai työpaikkaan, opintojen jatkamisen muuttuja on vahva ammatillisessa identiteetissä.

5.3.3 Kokemukset ja jatkuvuus tukevat ammatillista kehittymistä

Edellä esitettyihin tuloksiin viitaten opiskelijoiden aikaisempien kokemusten sekä tulevaisuuden suunnitelmien vaikutuksesta ammatilliseen identiteettiin voidaan todeta, että erilaiset kokemukset ja suunnitelmat ilmenevät ammatillisen identiteetin rakenteen erilaisena painottumisena. Tämä vahvistaa käsitystä ammatillisen identiteetin projektimaisesta luonteesta. Samaa käsitystä vahvistavat opiskelijoiden opintojen ohessa työskentelyn erot ammatillisen identiteetin rakenteessa tarkasteltuna (liite 7). Yliopisto-opiskelijoista suurin osa (34 %) työskentelee kokoaikaisesti omalla alalla ja ammattikorkeakouluopiskelijoista suurin osa (46 %) osa-aikaisesti omalla alalla (liite

6). Opiskelijan kokemuksellinen identiteetti ja samoin tietoinen identiteetti vahvistuvat työtä tehdessä (liite 7). Ammatillista identiteettiä vahvistaa niin työskentely koulutusta vastaavalla kuin toisella alallakin.

Aikaisemmilla työkokemuksilla, tämän hetken työskentelyllä ja tulevaisuuden työelämäsuunnitelmilla on mahdollista vahvistaa ammatillisen identiteetin kehitystä korkeakouluopiskelijoilla. Ne selittävät osaltaan eroja korkeakouluopiskelijoiden ammatillisessa identiteetissä sekä vahvistavat kokemuksellisen identiteetin merkitystä opiskelijoiden identiteettiprosessissa. Samalla ne korostavat sosiaali-, hoito- ja terveysalan korkeakouluopiskelijoiden jonkinlaista toivetta työn jatkuvuudesta. Siitäkin huolimatta, että valmistumisen myötä myös olemassa olevan työn tavoitellaan muokkaantuvan koulutusta vastaavaksi. Tulokset korkeakouluopiskelijoilla tukevat käsitystä ammatillisen identiteetin luonteesta jatkumona, kokemuksellisuuden ollen olennainen osa sitä.

6 POHDINTA

Ammatillista identiteettiä prosessoidaan opintojenkin aikana. Tutkimuksessani selvitin kyselylomakeaineistolla suomalaisten ammattikorkeakoulu- ja yliopisto-opiskelijoiden ammatillista identiteettiä sosiaali-, hoito- ja terveysalalla. Tutkimustulosten mukaan jo koulutuksen aikana ammatillisen identiteetin rakenne esiintyy vahvana. Yllättävää oli, että ammattikorkeakoulu- ja yliopisto-opiskelijoiden välillä oli havaittavissa vain vähäisiä eroja ammatillisen identiteetin piirteiden ilmenemisessä. Tosin joitakin alakohtaisia eroja tuli esiin tässäkin tutkimuksessa. Tutkimuksessani ammatillinen identiteetti rakentui korkeakouluopiskelijoilla viidestä piirteestä. Ne olivat suuruusjärjestyksessä alan seuraaminen, kokemuksellinen identiteetti, alaan sitoutunut identiteetti, opintojen jatkaminen sekä tietoinen identiteetti. Tutkimustulokseni tukevat tutkimuskirjallisuudessa esitettyä näkemystä vuorovaikutuksellisesta persoonallisen ja sosiaalisen ammatillisen identiteetin kokonaisuudesta, jossa ovat läsnä niin henkilöhistoria kuin tulevaisuuden odotukset (ks. Eteläpelto & Vähäsantanen 2006, 45). Näin voidaan tarkastella myös opiskelijoiden ammatillista identiteettiä.

Ammatillisen identiteetin rakentumisessa ei juuri ole eroa sosiaali-, hoito- ja terveysalan ammattikorke- ja yliopisto-opiskelijoiden välillä eikä viiden vertaillun koulutusalan välillä. Sosiaali-, hoito- ja terveysalan korkeakouluopiskelijoilla alan seuraamisella oli vahvin rooli ammatillisessa identiteetissä, joten he ovat hyvin tulevaisuusorientoituneita alallaan. Opiskelijoiden motivaatio alansa kehityksen seuraamiseen on positiivinen havainto, sillä muutos on nykyisin jatkuvaa ja edellyttää aktiivisuutta omalla uralla. Myös sosiaali- ja terveysalan ammatillisen perustutkinnon opiskelijoilla alan seuraaminen on vahvin ammatillisen identiteetin osa-alue (Kalliomäki & Virtanen 2010). Alan seuraamisen korostumiseen vaikuttanee ainakin koulutuksessa ja yhteiskunnassa korostettu tavoite elinikäiseen oppimiseen ja laaja-alaiseen asiantuntijuuteen.

Sosiaali-, hoito- ja terveysaloilla ammatillisessa identiteetissä voisi korostua alaan sitoutunut identiteetti, sillä alan yleensä säädellyt rakenteet edesauttavat sitä (ks. Eteläpelto 2007, 110–111). Tutkimuksessani alan seuraaminen sekä kokemusten merkitys osoittautuivat kuitenkin tärkeämmäksi opiskelijoilla. Ammatillinen kasvu on painottunut enemmänkin persoonalliseen omauranäkökulmaan sosiaalisessa

vuorovaikutuksessa. Tosin opiskelijoiden alaan sitoutuminenkin oli melko voimakasta. Opiskelijat kokivat työskentelevänsä unelmiensa alalla sen sijaan, että olisivat halunneet vaihtaa alaa. Mitä enemmän sekä ikävuosia että alan työkokemusta opiskelijoilla oli, sitä sitoutuneempia he olivat alalleen. Elämänhistoria vaikuttaa siihen, miten vahvoja ammatillisen identiteetin piirteet ovat.

Erilaiset menneisyydet ja tulevaisuuden toiveet vaikuttavat, miten ammatillisen identiteetin piirteet painottuvat rakenteessa. Aiemmin opitulla ja kartutetulla työkokemuksella oli vahva vaikutus korkeakouluopiskelijoiden kokemukseen nykyisten opintojen ammatillisesta kehittävydestä sekä omasta ammatillisesta identiteetistä. Kokemuksellisessa identiteetissä oli merkitsevä ero niin ammattikorkeakoulu- ja yliopisto-opiskelijoiden kuin viiden eri koulutusalan opiskelijoiden välillä. Yliopisto-opiskelijoilla oli vahvempi kokemuksellinen identiteetti. Mitä vanhempia opiskelijat olivat, sitä vahvempi oli heidän kokemuksellinen identiteettinsä. Yliopisto-opiskelijoilla olikin enemmän niin ikävuosia kuin aikaisempaa työkokemusta ja koulutusta. Yliopiston hoitoalan opiskelijoilla oli vahvin kokemuksellinen identiteetti, ja terveysalan yliopisto-opiskelijoilla se ilmeni toiseksi vahvimpana. Heillä molemmilla on laajempi pohjakoulutus kuin ammattikorkeakoulun opiskelijoilla. Korkeakoulutuksen haasteena on selvittää, miten nuoria opiskelijoita tulisi huomioida koulutuksessa paremmin, jos ja kun työelämäsiirtymistä tavoitellaan yhä nuorempana. Tutkimillani aloilla yliopisto-opiskelijat ovat ammattikorkeakouluopiskelijoita vanhempia ja kokeneempia. Tarkasteltaessa yliopisto-opiskelijoita laajemmin, on heissä myös kokemattomia ja nuoria. Toisilla aloilla ammattikorkeakouluopiskelijat saattaisivat vertailussa sijoittua toisella tavoin. Kokemuksellisen identiteetin rooli voi näyttäytyä opiskelijoilla hyvin erilaisena riippuen heidän aikaisemmista kokemuksista.

Orientoituminen ja tavoitteet tulevaisuuden työtehtäviin vaikuttavat korkeakouluopiskelijoiden ammatillisen identiteetin kehittämisessä. Suurin osa korkeakouluopiskelijoista aikoi hakea alaa vastaavia töitä. Ammatillinen identiteetti oli vahva opiskelijoilla, jotka aikovat jatkaa nykyisessä työpaikassa, siirtyen mahdollisesti koulutusta vastaaviin työtehtäviin. Sekä kokemuksellinen että alaan sitoutunut identiteetti saivat vahvimman arvon kyseisellä tavalla tulevaisuutta ennakoivilla opiskelijoilla. Korkeakouluopiskelijat ovat motivoituneita myös jatkamaan opintojaan. Opintojen jatkaminen on ymmärrettävästi osa ammatillista identiteettiä, jo elinikäisen oppimisen valossa. Korkeakoulutukselle asetettuja tavoitteita siis saavutetaan, erityisesti

elinikäisessä oppimisessa. Tosin vaarana on tutkintojen kasautuminen oman paikan hakemisena ja ylikouluttautumisena.

Opiskelijoilla, jotka aikoivat jatkaa nykyisissä työtehtävissään valmistumisen jälkeen, oli vahvin tietoinen identiteetti. Kartutetulla työkokemuksella oli vaikutusta opiskelijoiden tietoisuuteen ja arviointikykyyn omasta osaamisesta sekä sen kehittämistarpeista alalla. Mitä enemmän opiskelijalla oli työkokemusta, sitä vahvempi oli tietoinen identiteetti. Omalla alalla työskentely vaikuttaneekin sen hetkisen tietoisin identiteetin kokemukseen vahvistavasti, ja kehittynee merkittävästi työelämässä. Tietoinen oman ammatillisen osaamisen tarkastelu oli korkeakouluopiskelijoilla kuitenkin muita ammatillisen identiteetin piirteitä heikommassa asemassa. Ammatillisen perustutkinnon opiskelijoilla sosiaali- ja terveysalalla tietoinen identiteetti on havaittu merkittävämmässä asemassa, toiseksi vahvimpana, ammatillisessa kehitymisessä (Kalliomäki & Virtanen 2010). Koulutuksen sisältöjen, työssä oppimisen ja tavoitteiden tarkastelulla voitaisiin saavuttaa jonkinlainen ymmärrys erojen syihin.

Se, että kokemuksellisuus vahvistaa ammatillista identiteettiä merkittävästi, kannustaa koulutuksia tukemaan ja kerryttämään myös opiskelijoiden työssä oppimista ja monipuolisempia kokemuksia alalla. Toki opiskelujen luonne antaa erilaiset mahdollisuudet toteutukselle. Kehitys ei ole seurausta vain yksilön motivaatiosta vaan koulutuskäytännöt ja työssäoppiminen ovat yhteydessä niin opiskelijan oppimiseen kuin ammatilliseen kehittymiseen (Virtanen, Tynjälä & Eteläpelto 2009). Suurin osa korkeakouluopiskelijoista työskentelee opintojensa ohessa. Työn sisällöstä riippumatta opintojen ohessa työskentely vahvistaa korkeakouluopiskelijoiden ammatillista identiteettiä opiskellulla alalla. Tosin omalla alalla työskentelyllä on vahvistavin merkitys. Mikäli opiskelijoilla on tavoitteena luopua työpaikasta tai aloittaa uudessa työpaikassa, heillä on heikompi ammatillinen identiteetti. Tämä kertoo toisaalta ammatillisesta identiteetin jatkuvasti rakentuvasta ja muuttuvasta luonteesta. Toisaalta se kertoo sen kehitykselle tärkeästä jatkuvuudesta tutuissa tilanteissa. Yksilö kehittää koko ajan suhdettaan yhteiskunnalliseen toimintaan, työnjakoon ja ymmärrykseen asemastaan ja osallisuudestaan (Eteläpelto & Vähäsantanen 2006, 45).

Opiskelijoiden ammatillisen identiteetin rakentumisen osa-alueissa on alakohtaisuutta korkeakoulussakin. Tulosten perusteella voimme todeta, että ammatillinen identiteetin rakenne painottuu enemmänkin yksilöllisesti kuin korkeakoulukohtaisesti. Opiskelijoiden erilaiset lähtökohdat eri koulutuksissa asettavat

heidät ammatillisen identiteetin projektissa erilaiseen asemaan, mikä saa aikaan alakohtaisia eroja opiskelijoissa. Niin alakohtaisesti kuin kokonaisuudessaan sosiaali-, hoito- ja terveysalan korkeakoulutuksessakin saattaa olla tekijöitä, jotka edesauttavat ammatillisen identiteetin rakentumista vahvaksi jo opintojen aikana. Siihen voi vaikuttaa muun muassa koulutuksen systemaattisuus ja opiskelijan kohtaaminen yksilönä opinnoissaan ja kehittämisessään (ks. Virtanen ym. painossa). Tekniikan ja liikenteen alojen korkeakouluopiskelijoiden ammatillinen identiteetti osoittautuisi mahdollisesti eri tavalla rakentuneeksi. Ammatillisen perustutkinnon opiskelijoiden ammatillinen identiteetti on sosiaali- ja terveysalalla vahvempi kuin tekniikan ja liikenteen alalla (Virtanen ym. 2008, 26). Tutkimukseni kannustaa tutkimaan muillakin aloilla, miten muun muassa opiskelijoiden ikä, työkokemukset, aikaisempi koulutus vaikuttavat ammatillisen identiteetin luonteeseen sekä opiskelijoiden välisiin eroihin. Tuloksia olisi aiheellista verrata tutkimustuloksiini opiskelijoista. Opiskelijoiden erilaiset persoonat ja orientaatiot alaansa kohtaan sekä alojen erilaiset tehtävät, opetussuunnitelmalliset tavoitteet ja käytännöt aiheuttanevat eroja alojen välillä.

Aiheen teoria syventyisi lisää, mikäli eri alojen opiskelijoiden lisäksi tutkittaisiin enemmän myös eri koulutusasteilla opiskelevien eroja ja yhtäläisyyksiä ammatillisessa identiteetissä. Jo nämä tulokset vahvistavat näkemystä ammatillisesta identiteetistä jatkuvana projektina, joka alkaa jo opiskeluvaiheessa. Toisaalta tässä tutkimuksessa ammatillisen identiteetin projektimaisuuden tavoittaminen perustuu vain tiettyinä ajankohtana kerättyihin vastauksiin, joissa käsiteltiin mennyttä, tätä hetkeä ja tulevaa. Ammatillinen identiteetti -projektin tavoittaminen kehityksellisesti ei ollut tutkimuksessa keskiössä eikä edes mahdollista. Ammatillisen identiteetin vertailevaa tutkimusta tulee tehdä harkiten ja enemmän alakohtaisesti, sillä eri aloilla opiskelijoihin vaikuttavat muun muassa erilaiset koulutusympäristöt ja alojen työllistymisnäkökulmat.

Sosiaali-, hoito- ja terveysalojen korkeakouluopiskelijat eroavat ammatilliselta identiteetiltään kovin vähän. Työelämäedustajien haasteena on valita työtehtäviin tarkoituksenmukaisesti näiltä aloilta valmistuvia, kun erottelu ammatillisen identiteetin suhteen ei ole selkeää. Toisaalta se saattaa antaa mahdollisuuden kiinnittää enemmän huomiota toisiin erotteleviin tekijöihin, kuten osaamiseen sekä sijoittaa valmistuvia vapaammin samoihin työympäristöihin. Kuitenkin sosiaali-, hoito- ja terveysaloilla työtehtäviin pääsyä säätelee tutkinnon tuoma laillinen pätevyys. Kaikkia tavoitteita ammatillisesti tehokkaiden, joustavien ja itseensä luottavien nuorien työntekijöiden

kouluttamisen suhteen ei pystytä täyttämään, ellei kehittäville kokemuksille anneta tilaa ja aikaa. Yhteiskunnan on pohdittava, onko se valmis vastaanottamaan työelämään ammatilliselta identiteetiltään alati kehittyviä mutta epäkypsempiä yksilöitä.

Korkeakouluohjauksessa on kiinnitettävä huomiota opiskelijoiden entistä kokonaisvaltaisempaan ohjaukseen. Opiskelijoiden ammatillisen identiteetin tekijät ja niiden erojen syitä on huomioitava. Opiskelijat tarvitsevat niiden mukaisia tukitoimia. Vähemmän kokeneempia opiskelijoita on tuettava ammatillisen identiteetin kehityksessä vielä enemmän. Heidän kohdallaan ohjaustoimintaa on lisättävä. Tutkimus antaa lisäarvoa yksilölliselle ohjaukselle. Jokaisen yksilön menneisyys sekä hänen odotukset siitä, mitä hän on tulevaisuudessa, vaikuttavat ammatillisessa identiteetissä. Yksilön kokemusmaailman käsittelyyn tulisi olla mahdollisuus ohjaustyössä, jossa yleisenä tavoitteena on auttaa ohjattavia yhteiskuntakelpoisuuteen. Sosiaalisella todellisuudella, muun muassa vuorovaikutussuhteilla ja sitoutumisella alalle, on merkitystä ammatillisessa identiteettiprosessissa. Se ei silti auta, ellei yksilöllä ole onnistunutta kokemusta ja tietoisuutta oman persoonansa osallisuudesta ammatillisessa ympäristössään. Ammatillisen identiteetin tarkastelua on ohjauksessa työstettävä tietoisemmin, jotta opiskelijat oppisivat luottamaan valmiuteensa siirtyä työelämään. Opintojen ja työelämän rajapinnan keventäminen sekä vuorovaikutuksen tehostaminen koulutuksen aikana voisi helpottaa opiskelijoita ammatillisessa kehityksessä. Ymmärrys ammatillisesta kehittymisestä auttaa asettamaan uusia opetussuunnitelmallisia tavoitteita. Opiskelijoille saattaa olla haastavaa hahmottaa itseään suhteessa työelämään. Ammatillisen kehittymisen kokonaisvaltaisemmalla tarkastelulla on vaikutusta niin ymmärrykseen ohjattavista kuin koulutus- ja työllistymisnäkemyskiin.

Korkeakouluopiskelijoiden ammatillisen identiteetin samanlaisuus ja toisaalta yliopisto-opiskelijoiden vahvempi kokemuksellinen identiteetti kiinnittää voimakkaasti huomion. Korkeakoulutusjärjestelmille asetettuja erilaisia tehtäviä vertailtaessa voisi ammatillisen identiteetin kehityksen olettaa erilaiseksi ammattikorkeakoulu- ja yliopisto-opiskelijoilla. Ammattikorkeakoulutuksen tavoitteissa tähdätään selkeämmin ammatilliseen kasvuun. Tutkimustulosten mukaan koulutusten välillä ei kuitenkaan ole tätä eroa. Toisaalta hoito- ja terveystieteiden yliopisto-opiskelijoilla aikaisempi kokemus ja alojen pohjakoulutusnäkökulmat vaikuttavat ammatillista identiteettiä vahvistaen. Aloilla tai opiskelijoilla, joilla näin ei ole, koulutuksen sisällöt vaikuttanevat ammatillisen identiteetin eroissa enemmän ja erot saattaisivat näyttäytyä eri tavoin.

Opiskelijoiden ammatillisen identiteetin tutkiminen ottaa kantaa laaja-alaisempaan ammatillisen kehittymisen tarkasteluun ja suuntaa yhtenäisempään kansainväliseen tutkintojen vertailuun, ilman yksittäisten tietojen ja taitojen arviointia (Kalliomäki & Virtanen 2010).

Tutkimukseni on antanut tukea näkökulman laajentamiselle ammatillisesta identiteetistä opiskelijoilla. Olen saanut tuoda ammatillisen identiteetin tutkimuskenttään tuloksia suomalaisten korkeakouluopiskelijoiden ammatillisen identiteetin rakenteesta, voimakkuudesta sekä eri alojen välisistä eroista. Tutkimuksessa on selvitetty korkeakouluopiskelijoiden ammatillisen identiteetin kehittymistä vain yhdellä alueella, sosiaali-, hoito- ja terveysalalla. Tulokset perustuvat opiskelijoiden itsearviointeihin kyselylomakkeella, jotka on analysoitu kvantitatiivisesti. Kvantitatiivisesti voi tavoittaa vain osan totuutta (Metsämuuronen 2005, 103). Ammatillisen identiteetin käsitteellistämisen monipuolisuutta käytetyssä kyselylomakkeessa on tarkasteltava kriittisesti, koska tutkimus ei juuri tavoittanut merkitseviä eroja opiskelijoiden ammatillisessa identiteetissä. Toisaalta juuri tuo eroamattomuus on merkittävä tulos. Ammatillisen identiteetin operationalisointia kehitettiin aikaisemmasta tutkimuksesta tälle tutkimukselle tarkoituksenmukaisemmaksi sekä ajankohtaisemmaksi, ja kehitystyötä tulisi jatkaa edelleenkin. Aiheeni tutkimusta tulisi syventää ja laajentaa, sillä tutkimukseni jäi pintaraapaisuksi.

Yleistys on aina rajallista, kun tutkimuskohteena ovat yksittäinen ryhmä tai yksittäiset ryhmät. Vastausprosentin saaminen riittävän korkeaksi osoittautui haastavaksi, vaikka vastaajien määrä oli tasainen ja runsas. Otskoon ja näin vastausprosentin kokoa perustelee kuitenkin riittäväksi iso, vaikkakin kooltaan tarkasti määrittelemätön kohdejoukko. Monia osa-alueita olisi rikastavaa syventää ja avata kvalitatiivisin menetelmin, kuten opiskelijoiden antamia vastauksia väittämiin. Siitäkin huolimatta tietomme jäisivät puutteellisiksi. Olen kirjoittanut auki mahdollisimman selkeästi tutkimusprosessini, jotta se osoittaisi lukijalle tutkimukseni luotettavuuden. Olen kunnioittanut tilastollisen tutkimuksen ja testauksen lainalaisuuksia. Merkittävät tulokset perustuvat merkitseviin tuloksiin. Mittarin luotettavuutta tukee aikaisempi kokemus sen perustana olleen lomakkeen käytöstä, unohtamatta tarpeellista teoriapohjaista kehittämistä ja sen esille tuomista tutkimustekstissä sekä vastaustilanteiden erilaisia vastauskäyttäytymisilmiöitä.

Tutkimus tukee näkemystä ammatillisen identiteetin jatkumoluonteesta, korkeakouluopiskelijoillakin. Aikaisempien kokemusten ja tulevaisuuden suunnitelmien sisällöt vaikuttavat opiskelijoiden jatkuvuuden tunteeseen omalla alalla ja ammatillisessa identiteetissä. Tämä siitäkkin huolimatta, että jatkuvan kehittymisen merkitys on ymmärretty osaksi ammatillisella uralla edistymistä. Ammatillisen identiteetin kehittyminen edellyttää jonkinlaista jatkuvuutta ja kiinnittymistä (Eteläpelto 2007, 111). Moni vastavalmistunut joutuu haasteen eteen työllistymisen ollessa usein määräaikaista. Aikaisemmat kokemukset, tämä hetki ja tulevaisuus vaikuttavat ammatilliseen kehitysprosessiin ja tekevät siitä yksilöllistä vuorovaikutuksessa yhteisöihin. Yksilö rakentaa ammatillisen identiteettinsä henkilökohtaisten resurssien, sisäisten ja ulkoisten rajoitteiden sekä rakenteellisten tekijöiden neuvotteluprosessina (Eteläpelto 2007, 113). Edellä mainittujen elementtien vaikutuksen voimakkuus riippunee myös yksilön jo kerryttämistä kokemuksista.

Ammatillinen identiteetti rakentuu jatkuvasti. Se ei ole niinkään yliopisto- tai ammattikorkeakoulutussidonnaista vaan ennemminkin ala- ja opiskelijasidonnaista. Tutkimuksessa korkeakouluopiskelijoidenkin ammatillinen identiteetti sitoutui nykykäsitykseen ammatillisen identiteetin rakenteesta, vaikka sille hahmottuneet viisi piirrettä ovat tämän tutkimuksen kuvaus rakenteen luonteesta erityisesti opiskelijoilla. Opiskelijat aloittavat jo opinnoillaan ja uudelleen kouluttautumisella sopeutumisen työelämän haasteisiin. Rajattomat työt edellyttävät joustavuutta kiinnittymisessä ja jatkuvaa itsensä määrittelyä työmarkkinoiden epävarmuudessa ja kilpailuasetelmissa (Eteläpelto 2007, 130; Vuorinen & Valkonen 2007, 163). On tärkeää vahvistaa ammatillisuuden kehitys- ja tutkimussuuntaa erillisistä taidoista ja tiedoista kokonaisvaltaisemman osaamisen tarkasteluun. Ohjauksessakin on tuettava yhä enemmän kokonaisvaltaisemman ammatillisen identiteetin piirteitä, jolloin tavoitteena on eräänlainen kerroksellinen ammatillinen pääoma tai luottamus. Korkeakoulutuksellisesti olisi merkittävää, jos tällaiset tulokset kannustaisivat tukemaan opiskelijoiden toimijuutta omassa ammatillisessa kehittämissuunnitelmassaan.

LÄHTEET

- Aalto, J., Pöllänen, A., Rautiainen, S., Simanainen, N., Valkonen, A., Vanhala, A-R. & Virtanen, R. (toim.) 2008. Yhteiskuntatieteellisen tiedekunnan opinto-opas 2008–2010. [viitattu 1.2.2010] Saatavana www-muodossa: <URL: <http://www.jyu.fi/yhtfil/YTK-opinto-opas2008-2010.pdf>>
- Ammattikorkeakouluasetus 2003. 352/15.5.2003. [viitattu 14.1.2010]. Saatavana www-muodossa: <URL: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030352>>
- Ammattikorkeakoululaki 2003. 351/9.5.2003. [viitattu 14.1.2010]. Saatavana www-muodossa: <URL: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030351>>
- Bauman, Z. 2002. Notkea moderni. Tampere: Vastapaino.
- Beck, U. & Beck-Gernsheim, E. 2002. Individualization: institutionalized individualism and its social and political consequences. London: Sage.
- Billett, S. & Somerville, M. 2004. Transformations at work: identity and learning. *Studies in Continuing Education* 26: 2, 309–326.
- Billett, S. & Pavlova, M. 2005. Learning through working life: self and individuals' agentic action. *International Journal of Lifelong Education* 24:3, 195–211.
- Collin, K. 2007. Työssä oppiminen prosesseina ja ohjauksen haasteena. Teoksessa A. Eteläpelto, K. Collin & J. Saarinen (toim.) *Työ, identiteetti ja oppiminen*. Helsinki: WSOY, 198–215.
- Coolican, H. 1999. *Research methods and statistics in psychology*. 3. painos. London: Hodder & Stoughton.
- Eteläpelto, A. 2007. Työidentiteetti ja subjektiiviset rakenteiden ja toimijuuden ristiaallokossa. Teoksessa A. Eteläpelto, K. Collin & J. Saarinen (toim.) *Työ, identiteetti ja oppiminen*. Helsinki: WSOY, 90–142.
- Eteläpelto, A. & Vähäsantanen, K. 2006. Ammatillinen identiteetti persoonallisena ja sosiaalisena konstruktiona. Teoksessa A. Eteläpelto & J. Onnismaa (toim.) *Ammatillisuus ja ammatillinen kasvu. Aikuiskasvatuksen 46. vuosikirja*. Helsinki: Kansanvalistusseura, 25–49.
- Goodwin, C. J. 2008. *Research in psychology. Methods and design*. 5. painos. Hoboken, NJ: John Wiley & Sons, Inc.

- Helenius, B. 1996. Tempelinvartijasta supermarketin hoitajaksi. Teoksessa B. Helenius, E. Hämäläinen & J. Tuunainen (toim.) Kohti McDonald's-yliopistoa? Näkökulmia suomalaiseen korkeakoulu- ja tiedepolitiikkaan. Jyväskylä: Tammi, 283–299.
- Honkimäki, S. 2001. Going to school at university? Teoksessa J. Välimaa (toim.) Finnish higher education in transition. Perspectives on massification and globalisation. Jyväskylä: Institute for educational research, University of Jyväskylä, 91–110.
- Julkunen, R. 2007. Työ – talouden ja minän välissä. Teoksessa A. Eteläpelto, K. Collin & J. Saarinen (toim.) Työ, identiteetti ja oppiminen. Helsinki: WSOY, 18–48.
- Jyväskylän ammattikorkeakoulu. 2010a. Hakijan opas 2010. [viitattu 11.10.2010]. Saatavana www-muodossa: <URL: http://www.jamk.fi/download/22574_Hakijan_opas_nuoret_2010.pdf>
- Jyväskylän ammattikorkeakoulu. 2010b. Sosiaalialan koulutusohjelma. Sosionomi (AMK). Opetussuunnitelma. [viitattu 2.2.2010]. Saatavana www-muodossa: <URL: http://www.jamk.fi/download/SSO_hyvaksytyy.pdf>
- Jyväskylän yliopisto. 2010. Liikunta- ja terveystieteiden tiedekunnan opiskelijavalintojen valintaperusteet vuonna 2010. Saatavana www-muodossa <URL: <https://www.jyu.fi/sport/opiskelijavalinta/hakuopas/hakuopass>>
- Jyväskylän yliopiston täydennyskoulutuskeskus ja koulutuksen tutkimuslaitos. 2010a. Tervetuloa kehittämään korkeakouluopiskelijoiden ohjausta ja työelämätaitoja! [viitattu 9.2.2010]. Saatavana www-muodossa: <URL: <http://www.peda.net/veraja/tuvako/tuopro/tl2/ohty3>>
- Jyväskylän yliopiston täydennyskoulutuskeskus ja koulutuksen tutkimuslaitos. 2010b. Työelämävalmiudet ja -yhteydet korkea-asteella. [viitattu 9.2.2010]. Saatavana www-muodossa: <URL: <http://www.peda.net/veraja/tuvako/tuopro/ohty/tyoelama>>
- Kalliomäki, A. & Virtanen, A. 2010. Opiskelijoiden ammatillisen identiteetin muodostuminen eri koulutusasteilla. Paperi esitetty Ammattikorkeakoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen tutkimuspäivillä 15.–16.11.2010. Suomi, Helsinki.
- Lampinen, O. 2002. Ammattikorkeakoulureformi kansainvälisessä perspektiivissä. Teoksessa J.-P. Liljander (toim.) Omalla tiellä. Ammattikorkeakoulut kymmenen vuotta. Helsinki: Edita, 60–79.

- Le Maistre, C. & Paré, A. 2006. A typology of the knowledge demonstrated by beginning professionals. Teoksessa J. Välimaa, P. Tynjälä & G. Boulton-Lewis. Higher education and working life. Collaborations, confrontations and challenges. Oxford: Elsevier, 103–113.
- Lindberg, M. E. 2009. Student and early career mobility patterns among highly educated people in Germany, Finland, Italy, and the United Kingdom. *High Educ* 58, 339–358.
- Metsämuuronen, J. 2005. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. 3. laitos. Helsinki: International Methelp.
- Nyström, S., Dahlgren, M. A. & Dahlgren, L. O. 2008. A winding road – professional trajectories from higher education to working life: a case study of political science and psychology graduates. *Studies in Continuing Education* 30:3, 215–229.
- Opetusministeriö. 2010a. Opiskelu ja tutkinnot yliopistoissa. [viitattu 1.2.2010]. Saatavana www-muodossa: <URL: http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/yliopistokoulutus/opiskelu_ja_tutkinnot/?lang=fi>
- Opetusministeriö. 2010b. Yliopistot ja yhteistyöverkostot. [viitattu 1.2.2010]. Saatavana www-muodossa: <URL: <http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/yliopistokoulutus/yliopistot/?lang=fi>>
- Opetusministeriö. 2010c. Ammattikorkeakoulut. [viitattu 2.2.2010]. Saatavana www-muodossa: <URL: <http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/ammattikorkeakoulutus/ammattikorkeakoulut/?lang=fi>>
- Oulun yliopisto. 2010. Sinustako terveystieteiden maisteriksi? [viitattu 11.10.2010]. Saatavana www-muodossa: <URL: <http://www oulu.fi/hoitotiede/valinta.htm>>
- Punch, K. F. 2003. Survey research. The basics. London: SAGE Publications Ltd.
- Quicke, J. 1999. A curriculum for life. Schools for a democratic learning society. Buckingham: Open University Press.
- Rinne, R. 1998. Akateemiset tutkinnot muuttavana työmarkkina-alueena. Teoksessa M.-R. Järvinen, R. Rinne & E. Lehtinen (toim.) Yliopistot ja muuttuva työelämä. Turun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunnan julkaisuja B:20, 13–42.
- Rinne, R. 2002. Binaarimallista Bolognan tielle: Erilliset ammattikorkeakoulut tulevat ja menevät. Teoksessa J.-P. Liljander (toim.) Omalla tiellä. Ammattikorkeakoulut kymmenen vuotta. Helsinki: Edita, 80–106.

- Shah, A., Pell, K. & Brooke, P. 2004. Beyond first destinations. Graduate employability survey. *Active learning in higher education* 5:1, 9–26.
- Slotte, V. & Tynjälä, P. 2003. Industry – university collaboration for continuing professional development. *Journal of Education and Work* 16:4, 445–464.
- Tampereen yliopisto. 2010. Valintaopas 2010. [viitattu 11.10.2010]. Saatavana www-muodossa: <URL: <http://www.uta.fi/opiskelijaksi/tiedostot/valintaopas2010.pdf>>
- Tynjälä, P., Slotte, V., Nieminen, J., Lonka, K. & Olkinuora, E. 2006. From university to working life: Graduates' workplace skills in practice. Teoksessa J. Välimaa, P. Tynjälä & G. Boulton-Lewis (toim.) *Higher education and working life. Collaborations, confrontations and challenges*. Oxford: Elsevier, 73–88.
- Tynjälä, P., Virtanen, A. & Valkonen, S. 2005. Työssäoppiminen Keski-Suomessa. Taitava Keski-Suomi -tutkimus. Osa 1. Tutkimusselosteita 23. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos.
- Tynjälä, P., Välimaa, J. & Murtonen, M. 2004. Korkeakoulutus, oppiminen ja työelämä. Pedagogisia ja yhteiskuntatieteellisiä näkökulmia. Juva: PS-Kustannus.
- Valli, R. 2007a. Kyselylomaketutkimus. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: Virikkeitä aloittelevalle tutkijalle*. Jyväskylä: PS-kustannus, 102–125.
- Valli, R. 2007b. Mitä numerot kertovat? Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. Jyväskylä: PS-kustannus, 184–197.
- Valli, R. 2007c. Vastaaja asettaa tulkinnalle haasteita. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. Jyväskylä: PS-kustannus, 198–212.
- Varila, J. & Rekola, H. 2003. Mitä on työssä oppiminen? Teoreettisia ja empiirisiä näkökulmia työssä oppimiseen. Joensuun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunnan tutkimuksia 83.
- Vastamäki, J. 2007. Kyselylomaketutkimus: Tutkimusasetelman ja mittareiden valinta. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: Virikkeitä aloittelevalle tutkijalle*. Jyväskylä: PS-kustannus, 126–138.

- Virtanen, A. & Tynjälä, P. 2009. Yliopistokoulutuksen työelämäyhteydet sekä sen tuottamat työelämävalmiudet opiskelijoiden arvioimana. Paperi esitetty Kasvatustieteen päivillä 26.–27.11.2009. Suomi, Tampere.
- Virtanen, A., Tynjälä, P. & Collin, K. 2009. Characteristics of workplace learning among Finnish vocational students. *Vocations and Learning* 2:3, 153–175.
- Virtanen, A., Tynjälä, P. & Eteläpelto, A. 2009. What factors promote students' learning and vocational development at work? Esitetty Euroopan kasvatustieteellisessä (ECER) kongressissa 28.–30.9.2009. Itävalta, Wien.
- Virtanen, A., Tynjälä, P. & Stenström, M-L. 2008. 2: Field-specific educational practices as a source for students' vocational identity formation. Teoksessa S. Billett, C. Harteis & A. Eteläpelto (toim.) *Emerging perspectives of workplace learning*. Rotterdam: Sense Publishers, 19–34.
- Virtanen, A., Tynjälä, P. & Stenström, M-L. (painossa). Koulutusalojen työelämäpedagogiset käytännöt opiskelijoiden ammatillisen identiteetin rakentumisen perustana. Teoksessa K. Collin, S. Paloniemi, H. Rasku-Puttonen & P. Tynjälä (toim.) *Luovuus, identiteetti ja asiantuntijuus – Koulutuksen ja työelämän näkökulmia*. Helsinki: WSOY.
- Vuorinen, P. & Valkonen, S. 2005. Ammattikorkeakoulu ja yliopisto yksilöllisten koulutustavoitteiden toteuttajina. *Tutkimuslauseita* 25. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos.
- Vuorinen, P. & Valkonen, S. 2007. Korkeakoulutuksesta työelämään. Työhön sijoittuminen ja työelämävalmiudet kaupan ja tekniikan alalla. *Tutkimuslauseita* 37. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos.
- Välimaa, J. 2006. Analysing the relationship between higher education institutions and working life in a Nordic context. Teoksessa J. Välimaa, P. Tynjälä & G. Boulton-Lewis (toim.) *Higher education and working life. Collaborations, confrontations and challenges*. Oxford: Elsevier, 35–53.
- Wendlandt, N. & Rochlen, A. 2008. Addressing the college-to-work transition. Implications for university career counselors. *Journal of Career Development* 35:2, 151–165.
- Yhteiskuntatieteiden yhteisvalinnat. 2010. Sosiaalityön yhteisvalinnan valintaperusteet 2010. [viitattu 11.10.2010]. Saatavana www-muodossa: <URL: <http://www.yhteiskuntatieteet-yhteisvalinnat.fi/sosiaalityo/valintaperusteet.html>>

Yliopistotutkintoasetus 2004. 794/19.8.2004. [viitattu 14.1.2010]. Saatavana www-muodossa: <URL: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2004/20040794>>

Yliopistolaki 2009. 558/24.7.2009. [viitattu 14.1.2010]. Saatavana www-muodossa: <URL: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2009/20090558>>

Liite 1: Kyselylomakkeen 19. kysymys

Page3

Sivu 1/1

19. Arvioi seuraavien väittämien avulla, millaisena ammatillisena kokemuksena näet opintosi.

	Täysin eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
Alan tuntea olevani ammattiryhmäni jäsen.	☐	☐	☐	☐
Tällä alalla opiskelu on unelmien täyttymys.	☐	☐	☐	☐
Olen pystynyt hyödyntämään aiemmin oppimaani näissä opinnoissa.	☐	☐	☐	☐
Tunnen opintojen kehittävän minua myös ammatillisesti.	☐	☐	☐	☐
Olen opintojen aikana oppinut arvioimaan itseäni kriittisesti.	☐	☐	☐	☐
Tiedän osaamiseni vahvuudet ja heikkoudet.	☐	☐	☐	☐
Opintojen edetessä olen alkanut miettiä, olenko sittenkään oikealla alalla.	☐	☐	☐	☐
Olen harkinnut alan vaihtoa.	☐	☐	☐	☐
En ole erityisen innostunut tulevista työmahdollisuuksistani.	☐	☐	☐	☐
Tiedän, miten minun tulisi vielä kehittää itseäni.	☐	☐	☐	☐
Aikaisemmasta työkokemuksestani on ollut minulle hyötyä opintojeni aikana.	☐	☐	☐	☐
Olen saanut realistisen käsityksen omasta ammatillisesta osaamisestani.	☐	☐	☐	☐
Olen kiinnostunut jatkamaan vielä opintojeni.	☐	☐	☐	☐
Ymmärrän, että minun tulee seurata oman alan kehitystä valmistumisen jälkeenkin.	☐	☐	☐	☐

20. Millaisia ideoita ja vinkkejä haluaisit antaa alasi koulutuksen kehittäjille?

21. Vapaa sana (opinnoistasi, työelämäkokemuksistasi, kyselystä, kysymyksistä jne.)

Edellinen Seuraava Poistu

Liite 2: Kyselylomakkeen taustakysymykset

Page

Sivu 1/3

1. Nimesi?

2. Opiskelupaikkasi?

- Jyväskylän ammattikorkeakoulu
- Jyväskylän yliopisto
- Oulun seudun ammattikorkeakoulu
- Oulun yliopisto
- Pirkanmaan ammattikorkeakoulu
- Tampereen teknillinen yliopisto
- Tampereen yliopisto
- Jokin muu

Jos valitsit edellisessä vaihtoehdon "jokin muu", missä opiskelet parhaillaan?

3. Mikä on parhaillaan opiskelemasi pääaine / koulutusohjelma?

- automaatiotekniikan koulutusohjelma
- gerontologia ja kansanterveys
- hoitotieteen tieteenalaohjelma
- hoitotyön johtamisen koulutusohjelma
- hoitotyön koulutusohjelma, hoitotyön sv
- hoitotyön opettamisen koulutusohjelma
- kansanterveystiede
- rakennustekniikan koulutusohjelma
- sosiaalialan koulutusohjelma
- sosiaalityö
- terveys-tieteiden opettajan tieteenalaohjelma
- terveyshallintotieteen tieteenalaohjelma
- jokin muu

Jos valitsit edellisessä vaihtoehdon "jokin muu", mikä on nykyinen pääaineesi tai koulutusohjelmasi?

(jatkuu)

Page

Sivu 2/3

4. Minä vuonna olet aloittanut nykyiset opintosi?

5. Monesko opintovuosi sinulla on menellään?

- 1
 2
 3
 4
 5
 Jokin muu

Jos valitsit edellisessä kysymyksessä vaihtoehdon "jokin muu", monesko opintovuosi sinulla on nykyissä opinnoissasi menellään?

6. Ikä

7. Sukupuoli

- mies
 nainen

8. Aikaisempi koulutukseesi (valitse yksi)

- lukio
 ammatillinen perustutkinto
 lukio JA ammatillinen perustutkinto
 alempi korkeakoulututkinto tai opistotutkinto
 ylempi korkeakoulututkinto
 jokin muu

Jos valitsit edellisessä kohdassa vaihtoehdon "jokin muu", mikä on aikaisempi koulutukseesi?

9. Oletko suorittanut harjoittelua osana nykyistä koulutustasi?

- Ei
 Kyllä

10. Työskenteletkö opintojesi ohessa?

- Kyllä, kokoaikaisesti omaan alaan liittyvissä työtehtävissä.
- Kyllä, kokoaikaisesti, mutta en opiskelemaani alaan liittyvissä työtehtävissä.
- Kyllä, osa-aikaisesti omaan alaan liittyvissä työtehtävissä.
- Kyllä, osa-aikaisesti, mutta en opiskelemaani alaan liittyvissä työtehtävissä.
- En työskentele opintojen ohessa.
- Jokin muu vaihtoehto

Jos valitsit edellisessä viimeisen vaihtoehdon ("jokin muu vaihtoehto"), millä tavalla kuvaisit työskentelyäsi opintojen ohessa?

11. Onko sinulla työkokemusta opiskelemaltasi alalta?

- On, alle kaksi vuotta
- On, 2-5 vuotta
- On, yli viisi vuotta
- Minulla ei ole työkokemusta opiskelemaltani alalta.

12. Onko sinulla työkokemusta joltakin muulta alalta?

- On, alle kaksi vuotta
- On, 2-5 vuotta
- On, yli viisi vuotta
- Minulla ei ole työkokemusta muulta alalta.

13. Millaisia suunnitelmia sinulla on valmistumisen jälkeen?

- Jatkan nykyisessä työpaikassani samoissa työtehtävissä.
- Jatkan nykyisessä työpaikassani, mutta työtehtäväni tulevat muuttumaan koulutustani vastaaviksi.
- Jatkan nykyisessä työpaikassa, mutta aion ryhtyä hakemaan koulutustani vastaavaa työtä.
- Aion hakea töitä koulutustani vastaavalta alalta.
- Suunnittelen opintojen jatkamista.
- Jokin muu vaihtoehto

Jos valitsit edellisessä "jokin muu vaihtoehto", millaisia suunnitelmia sinulla on valmistumisen jälkeen?

Seuraava

Poistu

Liite 3: Aineiston hankintaprosessista kirje marraskuulta 2009

Hei!

Olemme aloittelemassa aineistonkeruuta korkea-asteen opiskelijoiden työelämävalmiuksiin ja -yhteyksiin liittyen (mukana professori Päivi Tynjälä ja pro gradun tekijä Annaleena Kalliomäki). Nyt alustavasti lähestymme asiaa sosiaalityön, terveystieteiden, terveyshallintotieteen, hoitotieteiden, hoitotyön, kansanterveystieteiden - tämän tyyppisten oppiaineiden kautta. Mukaan tutkimukseemme kaavailemme Jyväskylän, Oulun ja Tampereen yliopistojen opiskelijoita.

Kyselylomakkeemme on internetissä, joten linkki siihen voitaisiin lähettää sähköpostitse opiskelijoille. Sen vuoksi kysyisinkin, olisiko teillä sellaista sähköpostilistaa, jolla voisi tavoittaa sosiaalityön pääaineopiskelijanne? Ajattelimme, että lähettäisimme kyselylomakkeen linkin saatekirjeineen sitä kautta. Tai olisiko teillä kenties tarjota parempia ideoita, miten voisimme aineistoa opiskelijoiltanne kerätä? Yliopistoissa/eri laitoksilla kun on niin erilaiset tavat toimia, etten varmasti oivalla kysyäkään oikeaa asiaa, joten otan kiitollisena vastaan muunkinlaiset aineistonkeruuehdotukset.

Kiitän kovasti jo etukäteen kaikenlaisista vastauksista ja huomioista tätä aineistonkeruujatusta koskien. Allekirjoituksestani löytyy myös linkki ESR-rahoitteiseen tutkimushankkeeseemme, jossa työskentelen ja johon olemme aineistoa keräämässä (OHTY – Ohjauksen ja työelämätaitojen kehittäminen korkea-asteella). Meidän alaa siitä on erityisesti tuo Työelämävalmiudet ja -yhteydet korkea-asteella.

Viestin saa lähettää eteenpäinkin, jos niin koet - esimerkiksi sellaiselle, joka toimii työkseen opiskelijarekistereiden kanssa.

Terveisin,
Anne Virtanen

Liite 4: Kyselylomakkeen saatekirje

Hei!

Olen kiinnostunut Sinun näkemyksistäsi ja kokemuksistasi liittyen koulutuksesi tarjoamiin työelämävalmiuksiin. Vastaamisesi kyselyyn olisi erittäin tärkeää koko yliopistokoulutuksen kehittämistä ajatellen. Vastaamisellasi antaisit myös laitokselle arvokasta tietoa työelämäyhteyksien järjestämisestä ja kehittämisestä jatkossa samalla kun itsekin hetkeksi pysähdyt pohtimaan työelämävalmiuttasi.

Kysely koostuu pääasiassa monivalintakysymyksistä, joten siihen vastaaminen ei vie paljon aikaa. Toivon Sinun käyttävän Internet Explorer-selainta, jotta saat kaikki kysymykset oikean näköisinä vastattavaksesi. Tässä on linkki lomakkeeseen:

xxx. Tässä oli linkin osoite

Vastaustesi käsittelyssä ja raportoinnissa sovelletaan tieteellisen toiminnan hyviä tapoja. Kaikki antamasi tiedot tullaan käsittelemään luottamuksellisesti. Tulosten raportoinnin yhteydessä ei tulla mainitsemaan vastaajia nimiltä eikä yksittäistä vastaajaa pystytä tunnistamaan tuloksista. Lisäksi huolehdin aineiston asianmukaisesta säilyttämisestä ja aikanaan myös sen tuhoamisesta. Jos Sinulla on jotakin kysyttävää tutkimuksesta tai kyselystä, voit ottaa yhteyttä tutkija Anne Virtaseen. Yhteystietoni ja linkit edustamaani tutkimusprojektiin löytyvät alla olevasta allekirjoituksesta.

Kiitän hyvin paljon jo tässä vaiheessa kyselyyn vastaamisesta ja siten tutkimuksen tekemisen edesauttamisesta! Toivotan Sinulle menestystä ja voimia syyslukukauden loppurutistukseen!

Terveisin,
Anne Virtanen

Tutkija Anne Virtanen
Jyväskylän yliopisto
Koulutuksen tutkimuslaitos
PL 35

40014 Jyväskylän yliopisto

Puhelin: 014–260 3218

Sähköposti: anne.virtanen@jyu.fi

http://ktl.jyu.fi/ktl/henkilosto/anne_virtanen

<http://www.peda.net/veraja/tuvako/tuopro/ohty>

Liite 5: Korkeakouluopiskelijoiden ikä aloittain

Korkeakouluala	n	Keskiarvo	Nuorin	Vanhin
Sosiaaliala/AMK	51	26	21	47
Hoitoala/AMK	87	26	21	50
Sosiaaliala/YO	108	31	20	56
Hoitoala/YO	130	39	20	54
Terveysala/YO	99	36	19	55
AMK&YO	475	33	19	56

Liite 6: Korkeakouluopiskelijoiden työskentely opintojen ohessa ja tulevaisuuden suunnitelmat

Sosiaali-, hoito- ja terveysalan korkeakouluopiskelijoiden työskentely opintojen ohessa prosenttiosuuksina

<i>Korkeakoulu</i>	Kyllä, kokoaikaisesti omaan alaan liittyvissä työtehtävissä.	Kyllä, kokoaikaisesti, mutta en opiskelemaani alaan liittyvissä työtehtävissä.	Kyllä, osa-aikaisesti omaan alaan liittyvissä työtehtävissä.	Kyllä, osa-aikaisesti, mutta en opiskelemaani alaan liittyvissä työtehtävissä.	En työskentele opintojen ohessa.	Jokin muu vaihtoehto	Yhteensä
AMK	2,9 %	0,0 %	46,4 %	12,3 %	21,7 %	16,7 %	100 %
YO	34,4 %	4,2 %	19,6 %	13,4 %	16,0 %	12,5 %	100 %
AMK&YO	25,3 %	2,9 %	27,4 %	13,1 %	17,7 %	13,7 %	100 %

Sosiaali-, hoito- ja terveysalan korkeakouluopiskelijoiden suunnitelmat valmistumisen jälkeen prosenttiosuuksina

<i>Korkeakoulu</i>	Jatkan nykyisessä työpaikassani samoissa työtehtävissä.	Jatkan nykyisessä työpaikassani, mutta työtehtäväni tulevat muuttumaan koulutustani vastaaviksi.	Jatkan nykyisessä työpaikassa, mutta aion ryhtyä hakemaan koulutustani vastaavaa työtä.	Aion hakea töitä koulutustani vastaavalta alalta.	Suunnittelen opintojen jatkamista.	Jokin muu vaihtoehto	Yhteensä
AMK	5,8 %	5,1 %	4,3 %	68,1 %	7,2 %	9,4 %	100 %
YO	11,3 %	5,6 %	17,2 %	56,7 %	2,1 %	7,1 %	100 %
AMK&YO	9,7 %	5,5 %	13,5 %	60 %	3,6 %	7,8 %	100 %

Liite 7: Ammatillisen identiteetin muuttujien keskiarvojakaumat opintojen ohessa työskentelyssä

<i>Ammatillista identiteettiä kuvaavat muuttujat</i>	Kyllä, kokoaikaisesti omalla alalla. Keskiarvo (Keskihajonta) (n=120)	Kyllä, kokoaikaisesti, mutta en opiskelemallani alalla. Keskiarvo (Keskihajonta) (n=14)	Kyllä, osa-aikaisesti omalla alalla. Keskiarvo (Keskihajonta) (n=130)	Kyllä, osa-aikaisesti, mutta en omalla alalla. Keskiarvo (Keskihajonta) (n=62)	En työskentele opintojen ohessa. Keskiarvo (Keskihajonta) (n=84)	Jokin muu vaihtoehto. Keskiarvo (Keskihajonta) (n=65)	Työskentelyn ka-erojen merk.	Efektikoko (n2)
Alan seuraaminen	3.74 (.51)	3.86 (.36)	3.76 (.46)	3.68 (.47)	3.76 (.46)	3.88 (.33)	p= .219	0.01
Kokemuksellinen identiteetti	3.41 (.51)	3.62 (.39)	3.28 (.59)	3.02 (.57)	2.96 (.63)	3.21 (.51)	p< .001	0.10
Alaan sitoutunut identiteetti	3.23 (.59)	3.36 (.54)	3.20 (.73)	3.09 (.69)	2.97 (.78)	3.21 (.62)	p= .073	0.02
Opintojen jatkaminen	3.15 (.90)	3.50 (.52)	3.08 (.79)	3.03 (.77)	3.24 (.77)	3.23 (.63)	p= .242	0.01
Tietoinen identiteetti	3.17 (.46)	3.21 (.49)	3.13 (.41)	2.76 (.42)	2.93 (.46)	3.13 (.33)	p< .001	0.10